

תדש תשע
TIŠRI
CHEŠVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Návštěva prvního československého prezidenta ve Svaté zemi v roce 1927 se stala základem dobrých vztahů mezi Českou republikou a Izraelem. Foto archiv.

PAMÁTKY TRANSPORTŮ

V úterý 16. října tradičně vzpomeneme na zahájení transportů. Stane se tak ve 14.00 na Novém židovském hřbitově (Praha 3, Izraelská 1) položením květin u pamětního kamene Lodžským. Potom se přesuneme k Parkhotelu, kde budou položeny květiny v 15.30 u pamětní desky. Od 17.00 začne na nádraží v Bubnech Bubnování proti tichu mlčící většiny.

Předsednictvo TI

DÁRCOVSKÁ SMS – NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOKAUSTU

Již 17 let podporujeme projekty, díky nimž je zajištěna odborná sociální, zdravotní a psychologická péče o přeživší holokaustu a jejich rodiny. Financujeme mimo jiné pečovatelské služby, psychologickou pomoc, provoz denních center při židovských obcích, osobní asistenci, zdravotní služby, psychoterapii, fyzioterapii a různé aktivizační programy. Od roku 2002 jsme podpořili projekty celkovou částkou 83,9 mil. Kč. Aktuálně spolufinancujeme péči o 350 klientů, přeživších šoa.

Program Péče o přeživší holokaustu můžete podpořit i vy prostřednictvím dárcovských SMS. Dary získané prostřednictvím dárcovských SMS jsou přijímány a využívány podle zásad veřejné sbírky schválené magistrátem hl. města Prahy. Cena dárcovské SMS je 30, 60 nebo 90 Kč.

Jednorázová dárcovská SMS:

Pošlete SMS zprávu ve tvaru DMS NFOH 30, DMS NFOH 60 nebo DMS NFOH 90 na číslo 87 777.

Dlouhodobá dárcovská SMS: Pokud byste rádi podpořili náš projekt dlouhodobě, odešlete SMS zprávu na číslo 87 777 ve tvaru DMS TRV NFOH 30, DMS TRV NFOH 60 nebo DMS TRV NFOH 90.

Zvolená částka vám bude stržena jednou měsíčně. Dlouhodobou dárcovskou SMS můžete kdykoli zrušit odesláním SMS zprávy ve tvaru STOP NFOH na číslo 87 777.

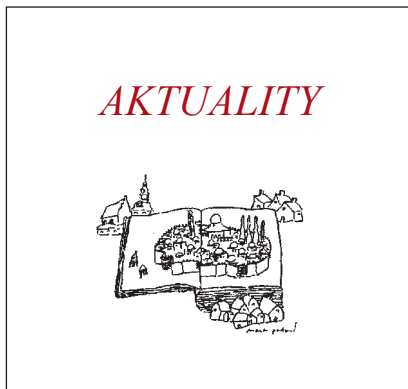
Službu provozuje Fórum dárců. Více informací, jak fungují dárcovské SMS, naleznete na www.darcovskasms.cz.

Děkujeme, vaši podpory si velmi vážíme.

nfoh

Z TEL AVIVU DO JERUZALÉMA

Kandidát na ministra zahraničí, odmítaný Hradem, zveřejnil v pondělí 3. září nahrávku z porady velvyslanců. Odhlédnutí od mocenských sporů s premiérem

Babišem, v rámci nichž byla nahrávka zveřejněna, je zřejmé jedno: Prvním ze tří nejdůležitějších úkolů nově vzniklého analytického odboru ministerstva bude rozbor přínosů a rizik chystaného přesunu velvyslanectví ČR do Jeruzaléma. Nový odbor, který začíná pracovat od září, má být podle slov Miroslava Pocheho „tak silný, že bude schopen nejen napříč ministerstvem, ale i napříč jemu podřízenými organizacemi analyzovat naše kroky, analyzovat kroky našich partnerů a doporučovat strategii“. Dále Poche uvedl nejaktuálnější tři úkoly, které bude mít nový orgán ministerstva k řešení.

Prvním je, jak uvádí Poche, „velmi přesná a rozsáhlá analýza přínosů a rizik přesunu zastupitelského úřadu z Tel Avivu do Jeruzaléma, protože tento krok, který je jistě vítaný izraelskou stranou, a já si myslím, že Česká republika se k němu blíží, bude mít jistě celou řadu dopadů jak v politické, tak v ekonomické oblasti“. Jako další jmenoval analýzu dialogu s Ruskou federací a novou situací ekonomických a bezpečnostních vztahů s Tureckem.

ztis

POCTA DAGMAR LIEBLOVÉ

V auditoriu OVK Židovského muzea v Praze v Maiselově ulici se 26. září uskutečnila vernisáž výstavy prací žáků základních a středních škol, kteří se zúčastnili projektu *Vím, co se stalo: pocta Dagmar Lieblové*. Projekt, kterého se zúčastnilo na 700 studentů, byl věnován vzpomínce na oběti druhé světové války a probíhal v Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze od ledna do března letošního roku. Vernisáž hudebně doprovodili žáci gymnázia Přírodní škola a rovněž budou vyhlášeni vítězové projektu. Večer i výstava soutěžních příspěvků jsou věnovány památce dlouholeté předsedkyně Tereziínské inici-

ativy Dagmar Lieblové (1929–2018), která v rámci projektu uskutečnila své poslední besedy se školami. *žmp*

PROJEKT PRO HŘBITOVY

Období nacistické okupace, ale i období komunistického režimu se v českých zemích mimořádně dotkla vedle dalších památek zejména židovských hřbitovů.

Přestože v posledních letech se mnohé podařilo napravit, je faktem, že se doposud nevěnovala dostatečná pozornost plošnému a cílenému shromažďování dokumentace k těmto památkám od široké veřejnosti, mapování osudů ztracených náhrobků nebo i příběhů spojených se snahou náhrobky zachránit.

Cílem projektu je systematické vyhledávání ztracených náhrobků, registrace informací o jejich výskytu, konzultace a překládání nápisů s odbornými partnery i určování původního umístění náhrobků.

Garantem projektu je Federace židovských obcí ČR, odborným partnerem Matana, a. s., která se již 27 let věnuje obnově a údržbě židovských hřbitovů a v posledních letech také jejich dokumentaci.

Projekt, podpořený finančně Ministerstvem kultury ČR a Česko-německým fondem budoucnosti, realizuje organizace Omnium, z. s.

Obrácíme se na širokou veřejnost s prosbou o informace, fotografie, novinové články, vzpomínky, úřední dokumenty či jiné doklady, které by mohly realizaci projektu napomoci. Kontakt info@omniumos.cz, www.omniumos.cz. *ofin*

OBSAH

- Sidra na tento měsíc **4–5**
Většinu Britů politika nezajímá
 rozhovor s Davem Richem **6–7**
Napřesrok v Marienbadu
 o lázních a jejich židovských hostech **8–9**
 Zemřel Vladimír Jablonský **9**
Ve stínu hranic – ukázka z knihy
Napřesrok v Marienbadu **10–11**
 Malíř David Bomberg **12–13**
Campagna di Roma II
 Villa Adriana a Villa d'Este **14–15**
 Elie Wiesel: *Moji učitelé* **16–17**
Každý jazyk je celý svět
 rozhovor s básníkem A. Orem **18–19**
Hrozba Judova Iva **20**
 Izrael: *Jak bylo Oslo krásné* **21**
 Výběr z českých médií **22**
 Kalendárium **23**
 Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
 Zprávy ze světa **28**

Zralé a sebevědomé společenství se pozná podle toho, že výročí nechápe jen jako důvod k oslavám, ale i k hlubší sebereflexi, protože v průběhu času se mění pohled na vztah sociální struktury, v níž se událost stala, a sémantiky: tedy výklad původní události.

A protože moderní dějiny našeho státu jsou krátké: Československo jako samostatný stát bylo založeno 28. října 1918, ale za celou tu dobu bylo skutečně samostatné jen dvě období: od založení do roku 1938 a po roce 1989, slavit se dá jen přežití. Nehledě na to, že koncem roku 1992 se Československo rozpadlo na dva samostatné státy. Bohužel náš sklon k lyrismu převypráví každou prohru v morální vítězství, což znemožňuje kritickou sebereflexi. I když z toho lze usuzovat, že byla dvakrát zpochybněna jak legalita, tak legitimita

naši republiky. V prvním období legalitu narušila neexistence československého národa: Slovinci Československo od samého začátku vnímali jako dočasný útvar a legitimitu, tedy oprávnění, zase narušovaly instituce a úřady, které jsme převzali z Rakouska-Uherska. Narušovala ji ale i nedůvěra prezidenta vůči parlamentnímu systému kvůli nezkušenosti politiků. Proto prezident Masaryk obcházel parlament za pomoci tzv. Pětky, tedy přímým jednáním s představiteli pěti politických stran. Nejspíš právě tehdy se zrodil náš velký handicap: institucionální nihilismus, kterého se jen pomalu zbavujeme. A situace se jen v jiných intencích opakovala po roce 1992. Česká republika měla a má slabou legalitu díky tomu, že neproběhlo rozdělení republiky po referendu a legitimitu jsme začali ztrácet po opoziční smlouvě v roce 1998, kdy přestala v parlamentu fungovat opozice, a později i po vstupu do Evropské unie po 1. květnu 2004. Tehdy někteří politici začali hovořit o tom, že jsme jen Rakousko-Uhersko a satelitní území Sovětského svazu zaměnili za Brusel, aniž si všimli, že na rozdíl od obou předešlých mocenských uspořádání jsme se tentokrát o členství v EU sami hlásili a zcela demokraticky si přijetí odhlasovali v referendu.

Rozsah tohoto textu mi nedovoluje hlubší sebereflexi, ale pokusím se upozornit alespoň na naše první selhání z roku 1938, kdy jsme se na krátkou dobu stali enklávou demokracie ve střední Evropě. Proto se v Praze v červnu 1938 konal světový kongres PEN klubu. Prioritou tehdejšího

pořadatele bylo představit republiku jako demokratický stát ukotvený na principech tehdejšího evropského humanismu v období, kdy demokracie začala být silně ohrožována nacistickým Německem a poté, co Rakousko bylo 12. března připojeno k třetí říši. Tak to chápali měsíc po částečné mobilizaci Československé armády i účastníci kongresu, kterých se tu sešlo 200 z 21 zemí. Byl to jeden z posledních symbolických protestů proti rozpínatosti sousedního Německa, které nás ohrožovalo kvůli 3,5 milionu Němců, kteří žili v Sudetech. Brzy po té vzaly události bez velkého odporu obyvatelstva rychlý

100. VÝROČÍ STÁTU: DŮVOD K SEBEREFLEXI

spád: 30. září byla podepsána tzv. mnichovská dohoda a pohraniční oblasti osídlené Němci byly připojeny k Říši bez našeho vojenského i diplomatického odporu. Období od 1. října 1938 do 14. března 1939, kdy došlo k okupaci a později i odtržení Slovenska, nese označení druhá re-

publika: trvala pouhých 167 dní a v mnoha ohledech se blížila fašistickému korporativismu, což byl tehdy dost populární model. Prezident Edvard Beneš odletěl do londýnského exilu.

Demotáž demokratického systému začala velmi rychle: nejprve instalováním pouze dvou politických subjektů – Strany národní jednoty a Národní strany práce. Činnost komunistické strany byla postupně omezována, až koncem roku přešla do ilegality.

Dne 23. září 1938 vyhlásila vláda brannou pohotovost a v platnost vstoupil zákon o mimořádných opatřeních. Podle něj měla vláda v době nepokojů možnost na tři měsíce omezit občanské svobody. A o tři dny později, 26. září, byla ustavena při ministerstvu vnitra Ústřední komi-

se, která cenzurovala nejen média: bylo zakázáno publikovat kritiku vlády a samozřejmě také jakoukoli kritiku Německa. Díky tomu, ještě dřív než došlo v půli března roku 1939 k okupaci, zaniklo v období od října 1938 do ledna 1939 1900 titulů periodického tisku. Hlavním titulem Strany národní jednoty, ze které se brzy po okupaci stalo tzv. Národní souručenství, se stal deník *Venkov*, který ostře kritizoval liberální systém první republiky, a začaly útoky proti Židům v jejich tiskovinách, jako byly *Večer* či *Lidové listy*. Deníkem Národní strany práce se od ledna 1939 stala *Národní práce*. Ve stejné době byly zastaveny všechny legionářské tiskoviny. Změny se dotkly i rozhlasu: po Mnichovu ztratil Radiojournal 370 tisíc posluchačů.

Připomínám tak dlouze události roku 1938 a začátku roku 1939, protože v letošním roce jsme svědky podobné koncentrace moci: hnutí ANO chce být taky stranou pro všechny, jako byla Strana národní jednoty, a řídit stát jako firmu, tedy jako korporaci. Ostatní politické subjekty jsou marginalizovány, a majitel ANO ovládá hlavní tištěné noviny *Mladou frontou DNES* a *Lidové noviny*, jejich internetové servery, rádio Impuls a ještě hodlává v nejbližší době koupit vydavatelství Bauer, které ročně prodá 50 milionů tiskovin. Současně populistické strany a krajní levice útočí hlavně na podezřelých a často i anonymních serverech a sociálních sítích na veřejnoprávní média, která se snaží hnutí ANO ovlivnit přes obsazování postů v mediálních radách. Dokonce v říjnu se tu sejde opět kongres PEN klubu. Paralela je nabíledni, i když důvody krize liberální demokracie na počátku 21. století v celé naší civilizaci jsou odlišné. Ale obecně platí, že v době krizí, konfliktů a válek sílí polarizace, což se vždy odrazí i na kvalitě médií: ubývá otevřenosti a útočí se na liberální prostředí. Většinová masová média přestávají hrát integrující roli. Nejsou hlídacím, ale bojovným psy. Díky tomu se stávají postupně některá média součástí soupeřící struktury, v níž se zájmy majitelů rýsují jasněji a novináři jim slouží. Zásadní rozdíl je ale v tom, že pokud v roce 2018 či 2019 selžeme, nenačítáme se bránit, půjde pouze o naše společné a svobodné rozhodnutí: nebudeme se moci vyvinut jako v letech 1938, 1948 a 1968.

KAREL HVÍŽDALA

ZABÝVAT SE SLOVY TÓRY

(Paršat Noach)

Se jménem Noachova otce Lemecha se v První knize Mojžišově nesetkáváme jen na závěr linie potomků Šeta, třetího syna Adamova, ale i na závěr linie bratrovraha Kaina, Adamova prvního syna. I v dalších případech vykazují tyto dvě rodové linie shody jak přímé (Chanoch), tak tvarem a významem blízké jako u Metušaela a Metušelacha, Lemechova otce. Ze shody jmen v obou liniích předpotopního lidstva tak lze vyčíst, že se potomci Šeta a Kaina vzájemně ovlivňovali a jejich historie byla ovlivňována jak těmi, tak oněmi. Pokud jde o Lemecha, vypovídají pak jména jeho dětí v kainovské linii o povaze kočovné civilizace, vrcholící výrobou kovových zbraní. Ze slovesného kořene jmen Javal, Juval a Tuvál-Kain lze vyčíst, že *vedla až k mabul*, potopě, již na zemi přivedl Bůh. V šetovské linii je jako jediný potomek Lemechův uveden Noach. Jeho jméno je vysvětleno tím, že v něm Lemech spatřoval útěchu, že *nás utěší z našeho díla a z naší dřiny na půdě, již Hospodin proklel!* (1M 5,29). Do určité míry se jeho přání splnilo, protože *Noach byl spravedlivý muž, ve svých pokoleních bez vady a procházel se s Bohem* (6,9), ale útěchou byl jenom v tom smyslu, že v něm a jeho synech přežil lidský druh potopu a Bůh potom odvolal kletbu země. „*Kvůli tomu, že je sklon lidského srdce zlý od jeho jinošství, nebudu již člověku proklínat půdu, a po všechny dny země nebudou již přerušeny setba a žně*“ (8,21/22). Tak se Noach po potopě vrátil k usedlému způsobu života, stal se zemědělcem jako kdysi právě Kain a založil vinici (9,20). Podle midraše Pirke derabi Eliezer a také Jonathanova targumu žil se svou rodinou v samé blízkosti Gan Eden, takže vinná réva, ze které svou vinici vypěstoval, pocházela z ráje. A Noach, *piv z toho vína, opil se a odhalil uvnitř svého stanu* (9,21).

Pod vlivem silného vína z rajských hroznů se však vrátila na zemi i kletba. Noach měl tři syny, Šema, Jefeta a Chama, *Kanaanova otce*, jenž *spatřil hanbu svého otce a pověděl to venku oběma bratrům*. Šem s Jefetem vzali na ramena plášť, který jim přinesl, a zakryli ho, aniž by jeho *erva*, hanbu, spatřili. Protože jednali v pravém opaku k Chamovi, zdá se tedy, že Cham zhřešil nejen tím, že vyprávěl o tom, co viděl, ale že to vůbec viděl. Jenomže *když pak Noach procitl ze svého vína a poznal, co mu udělal jeho nejmladší syn*, neproklel Chama, nýbrž jeho syna Kenaana: *Bud' proklet Kanaan, co otrok*

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: Plášť k zakrytí Noacha.

otroků bude svým bratrům! (9,21–27). Přitom zůstává záhadou, proč by proklínal syna, o němž je předtím jen napohled zbytečná zmínka, že byl Cham jeho otcem?

Rabínská agada ale rozboření textu dochází k závěru, že hříšník otec vykastroval. Když totiž *Noach procitl ze svého vína, poznal, co mu udělal jeho nejmladší syn*, a jak by to mohl poznat, jestliže se to nedozvěděl od svých synů? Právě k tomu výklad míří: poznal to sám na sobě, a námitku, jak mohl vědět, kdo mu to udělal, zodpovídá už zmíněný midraš: víno, jímž se opil, pocházelo z rajské révy. Proto také Tóra zdůrazňuje, že neprocitl z lečjakeho, ale ze *svého* vína. Jestliže však o každém víně platí, že v něm je pravda, o vínu z plodů rajské révy to musí platit tím spíše. Takže když pod vlivem svého vína proklel Kenaana, věděl Noach velmi dobře, že to nespáchal Cham, ale *jeho nejmladší syn*, ne nejmladší syn Noachův. Však je tam (9,6) také psáno: *Synové Chamovi: Kuš, Micrajim, Put a Kanaan*. Kenaan je poslední, nejmladší.

Vrátíme-li se tedy na začátek příběhu, našel Cham ve stanu otce vykastrovaného a vyprávěl svým dvěma bratrům venku o tom, co viděl. Oni pak hanbu svého otce z úcty k němu zakryli. Noach však díky svému vínu věděl, kdo jej plodnosti zbavil, a proto ho také proklel, že bude otrokem otroků svých bratrů. Kletba malé země Kanaan skutečně spočívala v tom, že střídavě, podle měnící se síly mocností, sloužili její králové jako vazalové zájmům egyptské, asyrské nebo jiné mocnosti pod přímým dohledem jí jmenovaného protektora. Nejinak tomu bylo i v době judských a izraelských panovníků s výjimkou let vlády Davida a Šeloma.

Jiná otázka ovšem je, proč Tóra tento příběh líčí tak, že svádí čtenáře k domněnce, že viníkem byl Cham a ne jeho nejmladší syn, a proč nakonec i midraše obviňují z Noachovy kastrace Chama. Vkládají tak podle mě do rukou čtenáře jen klíč, s jehož pomocí může text pochopit tak, aby dával smysl. Jestliže jsem dosud mluvil o čtenáři Tóry, je načase to uvést na pravou míru. Aby byl splněn Boží příkaz, samotné čtení Tóry nestačí. Proto žehnáme Bohu za to, „že nás posvětil svými příkazy a přikázal nám *zabývat se slovy Tóry*“. Důraz je kladen na slova. Stavebními kameny jsou slova, a bez plné pozornosti k nim ztrácejí věty a příběhy z nich sestavené smysl. To však také znamená, že lidem, kteří pouze čtou, zůstane obsah textu nejen skrytý, ale je i špatně interpretován.

V Tóře samotné a v rabínské exegezi však není nic výjimečného, narazí-li čtenář na text, jenž k nesprávné interpretaci svádí, přestože naznačuje i správnou. V tomto případě upozorňují, že hřích nespočíval v tom, že Cham vyprávěl bratrům, co viděl, ale v tom, co viděl, totiž to, že byl vykastrován. Jestliže midraše vykládají Noachovu *erva* jako kastraci, již odhalil Cham jako jeho hanbu, byl to hanebný čin Noachova a Chamova potomka. Rabínská exegeze nešetří ani praotce Izraele Avrahama a Jicchaka a hledá u nich hřích, jehož dokladem je, že zplodili také Jišmaela a Esáva. Ať už tedy byl hříšníkem Kanaan nebo jeho otec, projevilo se v něm genetické dědictví předpotopních generací, které předal Noach lidstvu po potopě a Noach je v něm proklet. To je také důvod, proč Tóra proklíná ty, kdo se dopouštějí incestu a odhalují tím *erva* svých nejbližších příbuzných, kteří se na tom nepodíleli jinak, než že hříšníky zplodili.

EFRAIM K. SIDON, zemský rabín

PO VŠECHNY DNY JAKO POPRVÉ

Od druhého dne Roš chodeš měsíce elul až do svátku Šmini aceret jsme ráno a večer přidávali k modlitbám Žalm 27. Tato modlitba v sobě skrývá klíč k pochopení toho, jak si udržet povznesenou duchovní náladu nejen během Vysokých svátků, ale i po zbytek roku. Jedná se o verše: „O jedině prosím Hospodina, jen po tom toužím, abych směl pobývat v domě Hospodinově po všechny dny života svého, abych spatřil Hospodinovu vlídnost a navštívil jeho Chrám.“ Neskrývají v sobě tyto verše rozpor? Na jedné straně žádáme od Hospodina, aby nám dal možnost *pobývat* v jeho domě, na druhé straně chceme *navštívit* jeho Chrám.

Jazyk žalmu naznačuje dva různé pohledy na to, jak žít smysluplný a inspirativní život. Představme si, že jsme pozváni na audienci ke králi či královně. Většina z nás by byla velice nadšená, připravili bychom si ty nejsvátečnější šaty a dostavili se ve značném předstihu.

A teď si představme strážce, které hlídají královský palác, a příležitost spatřit vladaře se jim naskytá každý den. Jakkoli jistě cítí, že sloužit králi je výsada, jejich nadšení a zápal možná časem vyprchají.

Povznést každý den života lze tak, že se si představíme, že něco prožíváme, jako by to bylo poprvé, se stejným nadšením a energií. Jako královská stráž, která žije ve vladařově paláci: pobyt jí může zevšednět, ale současně je neustále ve střehu, neboť král se může kdykoli objevit.

Uvědomujeme-li si neustále Boží přítomnost, snáze si dokážeme připomínat své plány a sny, které jsme měli, když jsme poprvé navštívili královský palác. Žijeme-li tak, jako bychom byli králi neustále nablízku a současně u něj poprvé na návštěvě, dokážeme zvládat každodenní povinnosti daleko lépe.

Svátkem Šmini aceret vrcholí slavnostní atmosféra celého měsíce. S tím, jak se chýlí ke konci, naposledy pronásíme Žalm 27, vrátíme se k němu až v příštím měsíci elulu. A po celý rok bychom se měli cítit tak, jako bychom pobývali v domě Hospodinově, a současně jako člověk, jenž tam s nadšením a očekáváním přichází poprvé.

Přeji vám do nového roku hodně radosti a inspirace!

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – říjen 2018 – tišri/chešvan 5779

Staronová synagoga

30. 9. neděle	předvečer Šmini aceret	18.25 hodin
1. 10. pondělí	ŠMINI ACERET	9.00 hodin
	MAZKIR	11.00 hodin
	mincha, maariv a hakafot	18.15 hodin
2. 10. úterý	SIMCHAT TORA	9.00 hodin
	mincha	18.30 hodin
	konec svátku	19.27 hodin
5. 10. pátek	večerní bohoslužba	18.14 hodin
6. 10. sobota	BARCHI NAFŠI	
	BEREŠIT 1M 1,1–6,8	
	hf: Iz 42,5–43,10	
	mincha	17.50 hodin
	konec šabatu	19.19 hodin
9. 10. úterý	1. den Roš chodeš chešvan	
10. 10. středa	2. den Roš chodeš chešvan	
12. 10. pátek	večerní bohoslužba	18.00 hodin
13. 10. sobota	NOACH 1M 6,9–11,32	
	hf: Iz 54,1–55,5	
	mincha perek 4	17.35 hodin
	konec šabatu	19.04 hodin
19. 10. pátek	večerní bohoslužba	17.45 hodin
20. 10. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27	
	hf: Iz 40,27–41,16	
	mincha perek 5	17.20 hodin
	konec šabatu	18.50 hodin
26. 10. pátek	večerní bohoslužba	17.32 hodin
27. 10. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24	
	hf: 2Kr 4,1–37	
	mincha perek 6	17.10 hodin
	konec šabatu	18.38 hodin

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.50 hodin.

Mazkir 1. 10. bude v 11.00 hodin.

*Večerní bohoslužby se zde konají 5. 10. v 18.14 hodin
a 19. 10. v 17.45 hodin.*

Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

VĚTŠINU BRITŮ POLITIKA NEZAJÍMÁ

Rozhovor s odborníkem na antisemitismus Davem Richem

Foto archiv.

Historik DAVE RICH působí v organizaci Community Security Trust, která se věnuje zajištění bezpečnosti britských Židů, a na Pearsově institutu pro studium antisemitismu. Je autorem knihy *The Left's Jewish Problem*. Jeremy Corbyn, *Israel and Anti-Semitism*, kterou původně psal jako svou dizertační práci v rámci večerního studia na Londýnské univerzitě; poprvé ji vydal v roce 2016 a nyní vychází ve druhém vydání.

Redakci Rich odpověděl prostřednictvím e-mailů na několik otázek.

Pane Richi, mohl byste nejprve říci pár slov o činnosti organizace, v níž pracujete – Community Security Trust?

The Community Security Trust (CST) poskytuje bezpečnostní poradenství a pomoc židovskému společenství ve Velké Británii, výcvik dobrovolníků a podporu lidem, kteří se stali oběťmi antisemitismu. Spolupracujeme s policií a vládou a působíme napříč židovskou komunitou. Trust vznikl roku 1994, židovská komunita se však touto činností zabývala mnohem déle. Po celé zemi máme asi dva tisíce dobrovolníků.

Ostatně svou knihu jsem dedikoval Danu Uzanovi a Joelu Cohenovi Ulcerovi, členům židovské ochranky, jeden působil v Dánsku a druhý v Turecku. Dan zahynul v únoru 2015 při teroristickém útoku na Velkou synagogu v Kodani. Probíhala tam oslava bat micva a shromáždilo se v ní asi osmdesát lidí, takže je svou smrtí ochránil. Bylo mu sedmatřicet a byl to skvělý člověk. Joelovi bylo jen devatenáct, zahynul v listopadu 2003 při útoku na istanbulskou synagogu. Oba

patřili k židovským dobrovolníkům, kteří hlídají synagogy a další židovské budovy, tedy k těm, jimž v CST v Británii pomáháme a organizujeme je. Chtěl jsem je takto připomenout.

Je vaše kniha prvním textem, zabývajícím se židovským problémem v Labouristické straně?

Je to první kniha, která se zabývá historií antisionismu a antisemitismu v nové levici – tedy od šedesátých let minulého století – a vysvětluje, jak tento jev ovlivnil moderní Labouristickou stranu. V tomto ohledu je první.

Text začínáte objasněním pojmů – stará levice, nová levice. Jak byste je shrnul?

V politice obvykle mluvíme o rozdělení mezi pravici a levici, nicméně levice v sobě zahrnuje několik podskupin a má své vlastní vnitřní rozdělení. Nová levice se objevila na sklonku šedesátých let, tvořili ji mladí aktivisté a studenti protestující proti válce ve Vietnamu, proti apartheidu a stále více i proti Izraeli. Demonstrovali za rovnost pohlaví, životní prostředí, proti rasismu, definuje je politika identity. Velice se lišili od staré levice, která stavěla na masovém hnutí spojeném s dělnickými odbory a politickými stranami, ve třicátých a čtyřicátých letech bojovala proti fašismu a nacismu a byla založena na politice tříd.

Kdy se změnil vztah mezi britskou levicí a britskými Židy? Byl tam nějaký klíčový bod, nebo se jednalo o pozvolný proces?

Byl to pozvolný proces, jenž se urychlil během několika klíčových momentů. Nová levice začala vyvíjet svou nepřátelskou kritiku sionismu a Izraele v šedesátých letech, na síle nabyla po šestidenní válce roku 1967. Ovlivnil ji sovětský a arabský antisionismus a antisemitské konspirační teorie. Jak se v sedmdesátých a osmdesátých letech prohluboval izraelsko-palestinský konflikt, tyto názory v hlavním proudu levice zakořenily a po libanonské válce roku 1982 začaly ovlivňovat labouristickou politiku. Ke zhoršování vztahů přispěly i první a druhá intifáda. Ale nejde jen o to, že by se britská levice stávala stále více proarabskou,

spíše o to, že současně začaly krajní části levice praktikovat a propagovat posedlou nenávist vůči Izraeli a stále podezíravěji vystupovaly i vůči britským Židům, které vnímají jako bohaté a mocné.

S jakými společenskými změnami souvisejí počátky nové levice – a nového antisemitismu?

Novou levici představovala nová generace levičáků, kteří si již nepamatovali boj proti nacismu a holokaustu a které zaktivizoval boj za ukončení kolonialismu. Rasismus vnímali skrze prizma barevných přistěhovalců do Evropy a jejich diskriminaci. Současně se hroutil svět masové industrializace a obecné oběti, tedy to, co určovalo starou levici. Univerzity zaplnilo množství studentů, kteří měli peníze a čas, aby vedli kampaň za radikálně nové problémy, jako byly jaderné odzbrojení a práva homosexuálů. V tomto světě byl antisemitismus spjat s minulostí – s holokaustem, na který se hledělo jako na strašlivý zločin, nicméně Židé už nebyli považováni za oběti evropského rasismu. Ve skutečnosti byl Izrael stále víc vnímán jako koloniální moc spojená se Spojenými státy, a tudíž součást globální sítě bohatství a moci, proti níž nová levice protestovala. Následkem toho byli Židé po celém světě – z nichž většina má k Izraeli nějaký vztah – často považováni za součást této sítě, což je názor, který oživuje staré antisemitské stereotypy o Židech jako těch majetných a mocných, kteří tahají za nitky, o celosvětovém židovském spiknutí.

Jeremy Corbyn tímto vývojem také prošel.

Ano, nová levice je i domovem Jeremyho Corbyna. Narodil se krátce po válce, na počátku šedesátých let se účastnil kampaň za nukleární odzbrojení, na konci šedesátých let demonstroval proti válce ve Vietnamu, a poté vykonával dobrovolnickou práci v postkoloniální Jamajce a cestoval po Jižní Americe. Je čelným podporovatelem kampaň Solidarita s Palestinou a po většinu existence hnutí Zastavte válečnou koalici byl jeho předsedou. Pochází z poměrně zaoptimovaného prostředí a předtím, než se stal poslancem za Labouristickou stranu, pracoval pro dva odborové svazy, a tak je typickým produktem nové levice šedesátých let. To, jak Corbyn a další na krajním levém křídle LP například přehlížejí NATO, zcela odpovídá tradici nové levice a zdůrazňuje, nakolik se vzdálila samotné labouristické historii.

V jakých profesích podporovatelé nové levice nejvíce působili a působí?

Nová levice reprezentuje novou společenskou třídu, jež se věnuje intelektuálním a kulturním profesím. Není žádná náhoda, že protiizraelské citění a aktivismus je nejsilnější v kulturních, intelektuálních a akademických kruzích moderní Británie, neboť to jsou přesně ty okruhy, kde politici nové levice vždycky nacházeli tu nejširší podporu.

Týká se stejný proces i dalších západoevropských zemí, nebo je vývoj v britské Labouristické straně výjimečný?

Podrobně jsem zkoumal jen britskou levici, ale nebyl bych překvapený, kdyby se podobné vzorce objevovaly i dalších evropských zemích.

Měla britská levice vážnější problémy s antiizraelským a antisemitismem před tím, než ji začal vést Jeremy Corbyn?

Tyto problémy sílily na okrajích levice řadu let, ale nebyly součástí hlavního proudu Labouristické strany. V devadesátých letech a na přelomu tisíciletí ji britští Židé stále považovali za svou stranu. Jenže problém je v tom, že Corbynovým politickým domovem je právě krajní levice, v jejichž řadách tyto antisionistické a antisemitské názory zakořenily. Když se stal šéfem labouristů, své názory nezměnil, vzal je s sebou do vrcholné funkce.

Je hlavním argumentem labouristů, že obrana Palestinců ještě neznamená antisemitismus? A kde je hranice mezi oprávněnou kritikou izraelské politiky a antisemitismem?

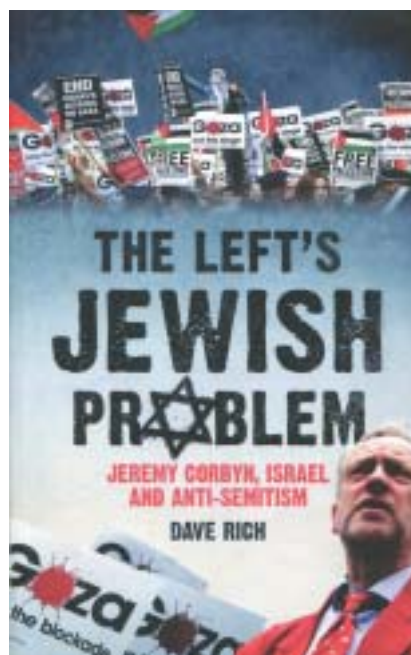
Obrana věci Palestinců není samozřejmě antisemitismem, to je jasné. Problém není s lidmi, kteří sympatizují s Palestinci nebo kritizují izraelskou politiku, ale s lidmi, kteří provozují obsesivní a výlučně zaměřené nepřátelství vůči Izraeli, a mnoho z nich prostě cítí i nepřátelství či předsudky vůči Židům. Problém je v tom, že levice nijak neprotestuje proti modernímu antisemitismu. Když někdo pomaluje židovské náhrobky svastikami, židovská komunita okamžitě reaguje a na její reakce je odezva. Ale když džihádisté zavraždí v Paříži nebo v Bruselu nebo v Marseille Židy, lidé na levici ani nezmíní, že by v útocích hrál roli antisemitismus. Mám pocit, že někteří lidé na levici nepoznají antisemitismus, ani když vychází z jejich vlastních úst.

Jaké důsledky v Corbynově světonázoru a jeho politické agendě má fakt, že je tolik protiizraelský?

Corbynovo nepřátelství vůči Izraeli je součástí širšího pohledu, který obviňuje Západ, vedený Amerikou, za všechny špatnosti světa. Za chudobu, nerovnost, rasismus, války, terorismus, útlak – za vše dle nich může nerovné rozdělení moci a bohatství ve světě.

Jak oblíbený je Corbyn mezi svými voliči a kdo jsou jeho hlavní podporovatelé?

Corbynův vzestup je založen na masovém hnutí, které ho uctívá po způsobu kultu osobnosti. Pro tyto lidi představuje nový svět, který vyřeší veškeré chyby a nespravedlnosti současného systému.

V tomto ohledu se jedná o naprosto utopické hnutí. Podporují ho hlavně mladí. Jeho aktivistickou základnu tvoří vzdělanější lidé, než je obvyklé u tradiční dělnické podpory labouristů.

Lze slyšet názor, že problémy s antisemitismem v řadách Labouristické strany jsou spíše politického charakteru a mají Corbyna zdiskreditovat jako politického rivala.

V politice to tak chodí, že oponenti využívají všech příležitostí, kdy mohou lidi z druhého tábora napadnout. Jenže Corbyn v tomto ohledu zranitelný skutečně je – má za sebou dlouhou historii vztahů s antisemity, popírači holokaustu a lidmi, kteří sympatizují s teroristy, a on sám nemá zábrany

vůči antisemitským poznámkám. Podporoval hnutí za Palestinu, které otevřeně tvrdilo, že sionismus je ze své podstaty rasistický, podporoval francouzského popírače holokaustu Rogera Garaudyho. Jako vůdce se nedokázal vypořádat s problémem antisemitismu ve své straně. Naposledy se snažil o to, aby labouristé nepřijali mezinárodně uznávanou definici antisemitismu, která zahrnuje i příklady, které se týkají Izraele. Například srovnání Izraele s nacistickým Německem mělo být dle vlastní definice labouristů, kterou Corbyn prosazoval (ale nakonec neprosadil), nepřijatelné jen tehdy, když by bylo použito s důkazem o „antisemitském úmyslu“. Což je poměrně absurdní požadavek.

Co navíc jste zahrnul do druhého vydání své knihy?

Zahrnuje dvě nové kapitoly, které popisují poslední dva roky Corbynovy vlády. Odehrálo se tolik skandálů s antisemitismem, že v částech strany představují skutečnou antisemitskou kulturu. Druhé vydání vysvětluje, jak tato kultura vznikla, jak se projevuje a co znamená pro Labouristickou stranu jako instituci. Jako výhled do budoucna je pesimističtější, než bylo první vydání, protože za ty dva roky, které uplynuly od první edice, se problém s antisemitismem v této straně zhoršil a vztah mezi labouristy a židovskou komunitou se naprosto zhroutil.

Zajímá se britská veřejnost o židovský problém mezi labouristy – znamená to něco pro průměrného Brita? Píše o tom tisk?

Tisk o tom píše hodně, ale většinu lidí to nezajímá. Neznamená to, že by nějak fandili antisemitům, ale většinu Britů politika nezajímá a antisemitismu ve skutečnosti nerozumějí.

Posílily antiizraelské pocity a antisemitismus po referendu o odchodu z EU a jak se podle vás bude situace vyvíjet po skutečném brexitu?

Po referendu o brexitu bylo celkově nahlášeno více případů rasismu a xenofobie, ale nikoli těch, které souvisely s antisemitismem. Problém Židů a Izraele nehrál v debatě o brexitu zvláštní roli. Je těžké předvídat, co nastane, až Británie EU opustí, a jak to ovlivní hladinu antisemitismu – ale myslím, že budoucí možné volební úspěchy Jeremyho Corbyna a Labouristické strany ji ovlivní daleko více.

ALICE MARXOVÁ

NAPŘESROK V MARIENBADU

Kniha o lázeňských světech a jejich židovských hostech

Moderní dějiny židovského společenství v českých zemích stále čekají na celistvé zpracování. Kromě práce Tomáše Pěkného, dovedené do druhé půle 19. století (a v přehledu pokrývající základní události do roku 2000), však vychází mnoho prací a publikací vztahujících se k určitým obdobím, procesům a jevům české a moravské židovské historie. Několik let vycházejí v nakladatelství Academia a především v Nakladatelství Lidové noviny v edici Židé – Dějiny – Paměť (nejúplnější přehled textů současných historiků naleznete na adrese www.jewishhistory.cz). V této edici také loni vyšla zajímavá publikace americké historičky (a čerstvě i ředitelky Dokumentačního centra historie nacionálního socialismu v Mnichově) Mirjam Zadoff s názvem, navozujícím příjemnou a současně melancholickou atmosféru, *Tak napřesrok v Marienbadu. Ztracený svět židovských lázeňských kultur*.

Autorka zkoumá onen pozoruhodný a jedinečný „ztracený svět“, existující od poslední třetiny 19. století do roku 1938 na třech hlavních lázeňských městech v Karlovarském kraji – Karlových Varech, Mariánských a Františkových Lázních, tedy v oblasti, kde před druhou světovou válkou žili převážně německy mluvící obyvatelé.

SVĚT BEZ PROBLÉMŮ

S vybudováním železnice v osmdesátých letech 19. století se vyhlášené lázně propojily s většími centry rakousko-uherské monarchie i zeměmi západní a východní Evropy a osmanské říše, nemálo hostů přijíždělo rovněž z carského Ruska (kde byl do řady lázní Židům vstup zakázán). Léčebné prameny a kúry tak mohly snadněji využívat daleko více lidí, přičemž většinu klientely tvořili Židé. Proč právě oni?

M. Zadoff tento fakt vysvětluje (samozřejmě kromě zdravotních problémů) jednak tím, že pobyt v lázních patřil k dobrému tónu příslušníků stále silnější židovské střední třídy, ale také tím, že „mezinárodní lázně, jež byly příslibem velkoměstské anonymity a diverzity, se mezi židovskými návštěvníky těšily větší popularitě než intimní venkovské lázněčky, kde bývali nezřídka vystaveni projevům antisemitismu“.

Lázně představovaly svět, do nějž jako by nepronikaly náboženské, nacionální

a rasové problémy: stály tu synagogy, katolické kostely, ale také kostely protestantské i pravoslavné; židovští hosté byli předem – z reklam v židovském tisku či ve speciálních místních průvodcích – informováni o osvědčených hotelích, penzionech, restauracích a kavárnách, pro elegantně oblečené návštěvníky se konaly kulturní akce, čaje o páté s tancem, hojně se hrály karty. Spousta návštěvníků byla

vážně nemocná, takže klid patřil k důležitým aspektům lázeňského života. Pro německé Židy se tento fakt stal ještě významnějším po roce 1933 – mnozí odjížděli z nacistického Německa, aby si v těchto lázních pár týdnů v létě odpočinuli – a pak se zase vrátili domů...

Pro tato místa mluvil i fakt, že zde působilo mnoho židovských lékařů. U nich to však byla spíše z nouze ctnost, neboť balneologie nebyla považována za prestižní obor a nežidovští kolegové o ni tolik nestáli. Židovští lékaři se obor věnovali tak, že zásadně přispěli k rozvoji a úspěchům fyzikální medicíny.

V lázeňských městech se také díky velkému přílivu souvěrců budovaly monumentální výstavní synagogy (všechny lehly popelem o křišťálové noci). V nejvyhlášenějším z nich, Karlových Varech, byl postaven též izraelský špitál pro chudé, židovský hospic a prázdninový dům.

POZOROVÁNÍ, NIKOLI PŘÁTELSTVÍ

Autorka zkoumá nejrůznější projevy, týkající se židovského života v lázních, včetně

místních židovských (ale také antisemitických) tiskovin a pohlednic. Ve prospěch živosti a čtivosti textu pracuje s rozmanitými prameny – jak odbornými, tak čtenářsky vděčnějšími: vzpomínkami, úryvky z próz či rozhovory, deníkovými záznamy a hlavně dopisy. Hned první kapitolu, věnovanou začlenění lázní do židovské zkušenosti, uvádí citátem z dopisu J. L. Gordona, čelního představitele židovského osvícenství haskaly z Petrohradu, který v dopise příteli přejmenoval Mariánské Lázně na Mirjaminu studnu, *be'era šel Mirjam*, čímž připomněl starozákonní postavu prorokyně Mirjam a s nadsázkou zdůraznil až posvátnou víru, kterou židovští hosté v ozdravnou sílu lázeňských pramenů měli. Cituje i z dopisů spisovatele Franze Kafky. Ten si oblíbil Mariánské Lázně – oceňoval jejich vegetariánské restaurace a spolu s Jiřím Langerem jednou doprovázel na procházce chasidského rebeho (chasidé do lázní přijížděli hojně během první světové války, o ty chudé se staraly místní židovské obce). O výpravě pak napsal dopis Maxi Brodovi, v němž se svou typickou přesností zaznamenává rabínovu poznávací pouť lázněmi, mj. jeho nelíčený úžas nad takovými technickými možnostmi, jako byla okapová roura.

Jak M. Zadoff podotýká, lázeňská společenství však nepředstavovala žádný mnohonárodnostní „tavicí kotlík“. Ostatně čeští hosté sem začali ve větším množství jezdit až později, na sklonku dvacátých let, neboť se v příliš mezinárodní společnosti necítili dobře. „Různé společnosti byly oddělené: Karlovy Vary měly různé čtvrti (pro Rusy, Angličany nebo Židy), v Mariánských Lázních byla proslulá Židovská ulička. Současně ale spousta Židů vyhledávala ubytování, které by nijak nepřipomínalo, že jsou Židé. Hosté pocházející z nejrůznějších prostředí se na promenádě pozorně sledovali a lázeňská zřídla byla přístupná všem, ať byli bohatí nebo chudí. Ale oddělení mezi společenskými, náboženskými a kulturními skupinami nastávalo v hotelích, restauracích, místech náboženských obřadů a při společenských událostech. Židovští a nežidovští hosté měli možnost setkávat se a seznámat, protože lázně nabízely spoustu společenského prostoru, kam mohl každý, jako byly promenády. Ale přesto, že lázně představovaly tak různorodý prostor, zjistila jsem, že k interakci mezi jednotlivými sociálními, národnostními a náboženskými skupinami docházelo zřídka: Ano, lidé se pozorovali, ale aby se skutečně spřátelili, to málokdy.“

UTOPIE

Do jaké míry byl však tento idylický soudržný svět odpočinku, péče o tělo i duši křehkou představou, jakousi židovskou utopií, v níž byla tolerance vůči nim jen projevem snášenlivosti k platícím hostům? Slovy autorky: „Během léta nabízelo množství lázeňských židovských hostů místním obcím úžasné podmínky – proto tu také vznikly synagogy, přiměřené velkým městským komunitám. Židé vedli čilý společenský život, hrála tu židovská divadla, vycházely židovské noviny a fungovala spousta židovských restaurací, ať ve společenském a kulturním smyslu, tak vyloženě glatt košer. Na druhou stranu kvůli letním návštěvníkům měli místní Židé stále charakter cizinců, neboť jejich sounáležitost náležela přechodným návštěvníkům lázní. Ti byli pro místní Židy tou opravdovou společností a opravdovým životem, a často i živobytím. Karlovy Vary byly navíc známé podivným systémem – zimním antisemitismem. Během léta se všichni ovládali, ale v zimě se německy mluvící obyvatelé obrátili proti místním Židům.“

Na otázku: Co vás při výzkumu nejvíce překvapilo? odpovídá M. Zadoff takto: „Asi zjištění, jak důležité lázeňské prostory pro evropské Židy byly. Jezdili do nich všichni – bohatí, chudí, slavní, bezvýznamní, Židé ortodoxní, sekulární, sionističtí či komunističtí; Židé z Ameriky nebo Palestiny.“ K tomuto dodejme, že v knize mj. cituje z dopisů Karla Marxe, jenž si ve Varech díky podpoře B. Engelse léčil zvětšená játra, v lázních pobýval i Sigmund Freud, Theodor Herzl či básník Nachman Bialik a Karlovy Vary hrály v židovském světě tak významnou roli, že si je sionisté dokonce v letech 1921 a 1923 vybrali jako místo konání sionistických kongresů. A o tom, jak lázně fungovaly pro německé Židy po roce 1933, vypovídá naše ukázka na stranách 10–11.

Jedinou, ovšem překonatelnou (a zřejmě na vrub překladatele připsatelnou) vadou na kráse této poutavé knížky je občasná přetíženosť cizími výrazy, např. často čteme o „entopické ambivalenci“ – tedy snad česky „místní rozpolcenosti“?

ALICE MARXOVÁ

(*Mirjam Zadoff*: Tak napřesrok v Marienbadu. Ztracené světy židovských lázeňských kultur. Roku 2017 vydalo nakl. Nakladatelství Lidové noviny jako 5. svazek edice *Židé – Dějiny – Paměť*. Přeložil Petr Dvořáček. 242 stran.)

ZA VLADIMÍREM – BÁBOU

Dne 29. srpna zemřel ve věku 68 let JUDr. Vladimír Jablonský

S Vladimírem nás pojilo nejen dlouholeté přátelství – byl jedním ze zakládajících členů společenství Bnai Brit –, ale také jeho profesionální působení. Byl jedním z nejznámějších a nejúspěšnějších pražských advokátů.

V devadesátých letech jsme společně tvořili zákony, umožňující restituce židovského majetku, jak na úrovni našich židovských obcí, tak i jednotlivců (tedy právnických i fyzických osob, abychom použili odbornou terminologii), společně jsme se pak zasazovali o to, aby parlament naše znění přijal, což se nakonec stalo, a to v několika případech, stačí připomenout zákon č. 212 z roku 2000.

Vladimír se samozřejmě stal rádcem a advokátem v mnoha restitučních kauzách, z nichž některé byly poměrně hodně komplikované.

Přestože byl Vladimír oddán židovské komunitě a sám – i když spíše žertem – mluvil o tom, že by si přál židovský pohřeb, tohle jeho přání se nakonec nepodařilo splnit. Velké množství jeho příbuzných, přátel, známých a lidí z okruhu

široké právnícké obce se s ním proto nerozloučilo na židovském hřbitově, ale v obřadním sále Husitského sboru v Praze 6.

Přinášíme část smuteční řeči, kterou při posledním rozloučení přednesl Michael Žantovský.

Z rodinného archivu.

TOMÁŠ KRAUS

VLADIMÍR BYL BÁBA

Vladimír byl Bába. Odjakživa. Tahle přezdívka nevyjadřovala ani rod, ani stáří a už vůbec ne ustrašenost. V jidiš, podobně jako ve slovanských jazycích, je to termín pro oblíbenou babičku, v hebrejštině zase pro starého moudrého muže. Vlastně nikdo neví, odkud tu přezdívku Vladimír vzal, ale byl to prostě Bába.

Bába byl můj vrstevník a spolužák, i když o rok mladší. Již v mládí vynikal

řečnickou obratností a schopností přesvědčovat učitele a profesory o naprosté marnosti jejich snažení vychovat z nás poslušné a povolné lidské bytosti.

Byl osobnost už jako gymnazista a zůstal jí do smrti.

Pro většinu lidí byl ale Vladimír Jablonský znám jako právník a advokát. Uchylovali se k němu již v předrevoluční době, protože věděli, že bude hájit jejich práva neoblomně, nekompromisně a zarputile, i když třeba nezdvořile. Po revoluci si právě díky této pověsti vybudoval úspěšnou advokátní kancelář a stal se postrachem mnohých oponentů, soudců a státních zástupců. Existují

možná i snadnější cesty, jak si uhladit cestičku k úspěšné kariéře, ale Vladimír chápal výkon práva v jeho původní podstatě jako spor o to, co je dovolené, správné a spravedlivé. Pochopitelně si tím nezískal jenom samé přátele...

Vladimír byl Žid. Tak jako já se občas proviňoval proti mnohým z 613 příkazů a zákazů judaismu, ale jeho

hrdá a přitom pokorná židovská identita se přesto nepřehlédnutelně projevovala v jeho dikci, smyslu pro humor, vzpomínkách na rodiče – žertoval o tom, že jeho otec se původně jmenoval Apfel a jeho maminka Apfelmann –, stejně jako v jeho vášni pro disputaci, zřetelně talmudistického charakteru.

Vladimír byl také turista, vodák, bonviván, karbaník, vtipný a okouzlující společník a milující manžel a otec všech svých dětí.

Byl nezdočný optimista a ještě nedávno říkal: Já tady budu do devadesáti, budu dělat advokáta a dožiju se jako táta. Bohužel se mýlil. Za nespravedlivě krátkou dobu svého života toho i tak stihl víc než deset jiných za sto let. Bude proto také desetkrát víc chybět. *Zichrono livracha*, Bába.

MICHAEL ŽANTOVSKÝ

VE STÍNU HRANIC

Ukázka z knihy Mirjam Zadoff Tak napřesrok v Marienbadu

V létě roku 1933 napsal židovský filozof a fejetonista Theodor Lessing v mariánskolázeňském exilu ironický esej nazvaný *Má hlava (Mein Kopf)*. „Nic netuše jsem šel kolem Křížového pramene,“ začíná text rukopisu, „a má hlava nemyslela vůbec na nic, když tu náhle pohled utkvěl na tučně vytištěném inzerátu jedněch lázeňských novin: 80 000 říšských marek za hlavu. Pokusí se někdo dopravit ji násilím do Německa? ‚Hledme!‘ pomyslel jsem si. To je zajímavé. Osmdesát tisíc marek! To není málo.“

Když však čelil dál, zjistil, že jde o jeho vlastní hlavu, jež má být živá dopravena do Německa, aby se tam „zodpovídala z obsahu svých spisů“. V bezradnosti vyhledal advokáta a požádal ho o radu. Dr. Kohn-Schanzer, zároveň představený mariánskolázeňské židovské obce, příslušnému redaktorovi okamžitě pohrozil žalobou a donutil ho k bezodkladné opravě.

Skutečná křížová cesta, píše Lessing dál, mu ovšem nastala teprve nyní, kdy se začal oddávat fantaziím o svých potenciálních vrazích. Tuší je v jakési „s. r. o. Lessingova vražda“, ve svém řidiči, v řediteli hotelu, v policistovi, který mu byl dán k dispozici na jeho ochranu, v hochštaplerech i v blízkých přátelích. Ti všichni si, zdá se, brousí zuby na jeho hlavu, jež náhle nabyla na ceně.

Po téhle hlavě se nyní toužebně ohlíží celé město: ženy, mladé dívky, distingovaní muži. „Jeden polský Žid, kterého jsem míjel, na mě něžně pohlédl a zamumlal: ‚Gebensches Ganefköpfele‘.“ (...) Vzdor sarkastickému tónu esej Theodora Lessinga pravděpodobně do značné míry zaznamenává dny se všemi úzkostmi a fantaziemi, které prožil poté, co 28. června 1933 vyšel v *Marienbader Neueste Nachrichten* a v *Tschechoslowakische Baderzeitung* následující článek:

„Drahý profesor Lessing. – Německo zvyšuje odměnu za jeho hlavu na 80 000 marek. – Jak se dozvídáme z více stran, byla prémie pro toho, kdo prof. Lessinga živého dopraví do Německa, z původních 40 000 říšských marek už zvýšena na 80 000 marek. – Kdo si bude chtít tuto odměnu zasloužit? U nás pravděpodobně nikdo. Profesor dr. Lessing, známý spisovatel a publicista, se momentálně zdržuje jako uprchlík v Československé republice a v Německu se má zodpovídat z obsahu svých spisů.“

Poté co Lessing požádal o pomoc dr. Kohn-Schanzera, v obou listech a v *Reichenberger Zeitung* vyšlo o dva dny později odvolání:

„80 000 marek za hlavu. Hloupý žert. – Zpráva, že německá vláda odměnu za vydání prof. Lessinga zvýšila na 80 000 marek, se po vyžádání bližších informací ukázala být zcela nesprávnou a vymyšlenou. Profesor Lessing, který se momentálně zdržuje jako lázeňský host v Mariánských Lázních, je učenec stojící zcela mimo politiku. Profesor dr. Lessing označuje šířenou zprávu za hrubou a nesmyslnou nehoráznost a hodlá proti tomu, kdo si ji vymyslel a šířil, zakročit soudně.“

ZŮSTANU, KDE JSEM

Theodor Lessing se v Mariánských Lázních zdržoval od jara 1933, poté co jakožto odpůrce režimu opustil Německo a uprchl zprvu do Prahy. Během pobytu v exilu psal tu a tam do československých novin proti nacionálnímu socialismu a v neposlední řadě proto se cítil být už v Praze a později v Mariánských Lázních sledován a pod dozorem. Lessing se už v Hannoveru jistou dobu zabýval vzděláváním dělníků a teď společně se ženou Adou plánoval dívčí a venkovskou internátní školu pro české a německé dívky. Za tím účelem opustili manželé mariánskolázeňský hotel Miramare a najali si byt ve vile Edelweiss na okraji města. Měli v úmyslu si najmout celý tento dům, který vlastnil sociálnědemokratický městský radní, aby ještě téhož roku na podzim mohli zahájit školní provoz. Všechny nabídky opustit Československo a emigrovat do Palestiny, Číny nebo Londýna Lessing odmítl stejně tak jako Kohn-Schanzerovu prosbu, aby si najal dům v centru lázeňského města. Byl pod policejní ochranou a prohlašoval, že se cítí bezpečně. „Zůstanu, kde jsem,“ napsal sestře. „Nesnesl bych, abych za každým stromem tušil svého vraha. Jsem v božích rukou. Pokud mě snad skolí nějaký fanatik, pak se jen modlím, aby to bylo rychle.“

Asi o měsíc později, v noci ze 30. na 31. srpna 1933, byl Theodor Lessing ve svém bytě ve vile Edelweiss zavražděn. Teprve krátce předtím se vrátil z XVIII. sionistického kongresu v Praze a dosud se znovu nepřihlásil mariánskolázeňské

policii. Kolem půl desáté večer ho v pracovně obrácené k lesu skrz okno zastřelili dva muži, kteří po žebříku vylezli do třetího patra. Kolem jedné hodiny v noci zemřel Lessing v místní nemocnici v důsledku střelných ran, které ho zasáhly v týlu za uchem. Jak po troše pátrání vyšlo najevo, pachatelé pocházeli z bezprostředního okolí města a měli blízko k Německé nacionálněsocialistické straně dělnické. Ještě téže noci uprchli přes hranice do Německa, dojeli tam za necelou půlhodinu. Vražda vykonaná z Goebelsova pověření a pravděpodobně dlouho plánovaná vynesla těm dvěma jen minimální odměnu. Třetího září byl Lessing pohřben na mariánskolázeňském hřbitově. Vzhledem k tomu, že byly na místě obavy z nepokojů, nebyl pohřeb oficiálně oznámen. Vražda se mezi místními setkala i se souhlasem. Poté co nacionálněsocialistické noviny prohlásily, že čin je „výronem rozhořčení z rejdů emigrace“, byla nálada ve městě napjatá. Kamínky položené během dne ke vzpomínce na Lessinga na jeho náhrobní kámen celé měsíce noc co noc mizely. Při smutečním obřadu v mariánskolázeňském templu oznámil vrchní rabin Diamant, že židovská obec „k uctění památky prof. Lessinga zřídí domov otevřený všem uprchlíkům bez rozdílu národnosti, konfese nebo politického vyznání, který ponese jméno profesora Lessinga“. O realizaci tohoto zařízení usiloval dr. Kohn-Schanzer spolu s Adou Lessingovou, a inzeráty v zahraničních i domácích novinách vyzýval k peněžním darům. Cílem fondu bylo zříditi domov pro emigranty – ovšem nikoli v Mariánských Lázních, nýbrž v Palestině. Smutnou realitou však bylo, že Fond na paměť Theodora Lessinga získal peníze sotva na financování náhrobního kamene.

Blížkost hranic přiváděla každé léto do této oblasti mnoho židovských turistů, kteří se utíkali do svobodné a chráněné atmosféry letních lázeňských měst, aby si odpočinuli od rostoucí nejistoty a diskriminace v Německu. V mnoha německých lázních a rekreačních střediscích panovala už od léta 1933 agresivní politika vylučování a ghettoizace židovských lázeňských hostů. O dva roky později existovalo už jen málo německých lázní, kam Židé vůbec ještě směli. Kdo si to tedy mohl dovolit, jel do ciziny. (...)

Nakonec přijíždělo z Německa tolik Židů, že západočeské lázně naplňovala

atmosféra míst ochrany a azylu víc než kdy jindy. Ta zůstala zachována až do léta 1937. Paradoxně, neboť agrese proti domácnosti židovské obci zimu od zimy sílily.

KONGRES AGUDAS JISROEL

Ještě v létě 1937 tak v Mariánských Lázních došlo k významné události: konal se tam nejvýznamnější židovský kongres, jaký kdy město zažilo, a zároveň to byl největší kongres vůbec. Agudas Jisroel, dvacet pět let předtím založená zastřešující organizace do té doby oponující zbožných židovských stran, svolala na srpen 3. světový kongres ortodoxního židovstva. Nikoli nepodobně karlovarským sionistickým kongresům dominovala akce atmosféře lázeňského města, s tím jediným rozdílem, že Mariánské Lázně byly menší a účastníci nápadnější. Neboť i když ve třicátých letech přicestovalo do

Účastníci konference Agudas Jisroel v Mariánských Lázních, 1937.
Z archivu F. Bányai.

Karlovarů ještě mnoho *chásidim*, byl 3. Kenessio Gedaulo přece jen ještě určitou zvláštností: tvář městu propůjčovaly stovky delegátů a hostů – „většinou ortodoxní Židé v dlouhých kabátech a černých plstěných kloboucích“, hotely byly vyzdobeny vlajkami, hlavní ulice a dopravní prostředky transparenty. Byly zřízeny kongresové a tiskové kanceláře, vydávány jedny kongresové noviny, navržena a používána zvláštní poštovní razítka v hebrejštině a češtině a všude ve městě se prodávaly fotografie rabínů. Mariánské Lázně, psala dcera jednoho chásidského majitele hotelu, vypadaly jako „starý Jeruzalém“ – i když bližší mohly být spíš asociace s Varšavou a Lvovem. Kongresu samého se účastnilo sedm set delegátů z osmnácti zemí a dva tisíce hostů, mezi nimi chásidští vůdci, jako rabini z Geru, Alexandrova, Čortkiva a Sochaczewa.

V jidiš, česky i německy diskutoval kongres o tom, jak je důležité, aby organi-

zace Agudas ovlivňovala vývoj v Palestině. Tváří v tvář nepřátelským jevům v podobě liberalismu, individualismu, nacionalismu a sionismu požadoval kongres návrat k tradici. „Existuje jen jeden neomylný, v minulosti vyzkoušený prostředek národní existence: židovské učení,“ referovaly kongresové noviny o schůzích, na nichž se rozhodlo, že základ možného Státu Izrael v biblických hranicích může tvořit jen halacha. (...)

V Mariánských Lázních, kde se městská správa vzhledem k ekonomické výhodnosti podniku rozhodla pro jeho konání, kongres poprvé veřejně představil místní antisemitismus. Židovský místostarosta se ve svém pozdravném projevu při zahájení kongresu vyjadřoval značně defenzivně, a to dává důvod k domněnce, že už ve fázi před zahájením kongresu došlo k rozpo-

rum: „V demokratické struktuře naší milované vlasti, Československé republiky, je samozřejmostí, že my v Mariánských Lázních co nejsvědomitěji obsloužíme každého návštěvníka, ať přichází z kterékoli země, ať má jakékoli politické přesvědčení a přísluší kterémukoli náboženství,“ prohlásil Buxbaum. „Nebylo žádného hlasu v městské

radě, který by se vyslovoval proti konání kongresu. Je mi jako věrnému synu židovského náboženství velkou ctí zastupovat nejenom našeho pana starostu, městské zastupitelstvo a městskou radu, ale i veškeré naše obyvatelstvo a vyslovit vám srdečný pozdrav na uvítanou.“ (...)

ODCHOD A ÚTĚK

O půl roku později, na počátku sezony 1938, Selbstwehr svým čtenářům vzdor konfliktu, který nakonec propukl otevřeně, doporučoval, aby se do Karlových Varů, Mariánských a Františkových Lázní opět vydali: „Západočeské lázně vykazují nyní nízkou návštěvnost, jež se všeobecně vysvětluje zřetelně politickým nátěrem, který si tato města za poslední měsíce pořídila nebo nechala poříditi. Jestliže byl nacionálněsocialistický program SdP proklamován ausgerechnet ve světových lázních, pak se nesmíme divit, když se pak s krásnými lázněmi v tu- i ci-

zozemsku pojí zvláštní asociace, jež jejich návštěvnosti těžko mohou prospívat. Necht' však židovský lázeňský host, jenž letos zvažuje otázku svého letního pobytu, vezme též v úvahu, že v Karlových Varech, Mariánských a Františkových Lázních je řada výborných židovských hotelů, lázeňských domů a lékařů, které poměry, jež nezavinili, speciálně postihují, a že se mu zde dostane zvlášť dobrého, pečlivého a srdečného přijetí.“

Od chvíle, kdy Konrad Henlein, vůdce SdP, 24. dubna 1938 vyhlásil v lázeňském městě svůj Karlovarský program, v němž požadoval plnou autonomii Sudet a opětné povolení zakázaných nacionálních socialistů, cítily se místní židovské obce výrazně izolované a židovských hostů jim bylo nezbytně třeba. Po prvních bojko- tech usedlých Židů se jejich situace během sudetské krize v srpnu 1938 dále zhoršila a mnoho z nich začalo region opouštět. V polovině září, po Hitlerově projevu na norimberském stranickém sjezdu, došlo k násilným antisemitským výtržnostem po celých Sudetech. V Karlových Varech roztloukali výlohy židovských nebo českých obchodů, takže pražská vláda okamžitě vyhlásila nad městem stanné právo a zákaz shromažďování. Mnoho Židů, Čechů a opozičně smýšlejících Němců nato začalo překotně opouštět lázeňská města, často odešli narychlo a nechali všechno na místě.

V popisu Maurice Hinduse, amerického cestopisce, který přijel do Karlových Varů krátce před německým vpádem, vypadalo místo opuštěné: ani během celého léta už neprijeli žádní turisté. Karlovy Vary, psal, působily teď dojmem „levné hlučící pivnice“. 16. listopadu 1938, šest týdnů po nacistické invazi, noviny Marienbader Zeitung triumfálně ohlásily, že nyní je lázeňské město judenfrei, Židů prosto. List prohlašoval židovskou minulost města za ukončenou a uzavíral výro- kem, že „vše, co dnes ještě stále připomíná židovskou dominantní moc v minulé době, bude brzy odstraněno“. Kolik Židů, kteří ve městě žili nebo tam vlastnili dům, lékařskou praxi nebo právníckou kancelář, mělo být brzy zapomenuto? Zapomenuto mělo být také to, že 80 procent lázeňských hostů v Mariánských Lázních byli Židé, řada z nich emigranti, kteří se zde usadili po roce 1933.

(Úryvek byl pro potřeby *Rech mirně krá- cen. Mezititulky dodala redakce. Přeložil Petr Dvořáček.*)

MUŽ BEZ MASKY

Malíř David Bomberg a jeho opožděná sláva / dokončení

V přechozím čísle jsme sledovali osudy britského židovského malíře Davida Bomberga (1890–1957), jak se odvíjely do půle dvacátých let minulého století. Vyrůstal v londýnské přistěhovalecké čtvrti Whitechapel ve východní části města a spolu se svými vrstevníky vstoupil do uměleckého světa v rámci Londýnské skupiny (*London Group*), usilující o moderní, abstraktní pojetí reality. Patřil k židovské umělecké avantgardě, zpočátku jej inspirovaly kubismus a futurismus, ale také impresionismus a expresionismus a do svých obrazů promítal zkušenost s tradičním prostředím židovské čtvrti, zážitky první světové války a posléze během cesty do Palestiny (1923–1926) setkání se starozákonní krajinou a Jeruzalémem. Kromě skupinových vystoupení se představil na úspěšné samostatné výstavě v Chelsea roku 1914, nicméně ač byl kritikou shledáván jako zajímavý modernistický malíř, o zakázky musel bojovat a prodejem obrazů si příliš nevydělal.

CESTA DO ŠPANĚLSKA

Po návratu z Palestiny se Bomberg věnoval malbě portrétů, ale již srpnu 1929 vyrazil do Španělska, kde se na půl roku usadil v Toledu. Přivábila ho sem působivá a rozmanitá architektura z dob, kdy

Most v Rondě, 1935.

bylo Toledo městem tří kultur, muslimské, křesťanské a židovské, i to, že zde žil a roku 1614 zemřel Bombergův oblíbený malíř El Greco. Předsevzal si, že nezobrazí město s topografickou přesností, již se vyznačovala část maleb z Jeruzaléma

(viz *Rch* 9), ale svobodněji, s citem pro hmotu jako vyjádření vlastního pocitu z ní, ať tíhy či vzdušnosti a pomíjivosti. V tomto duchu vytvořil několik olejů toledské katedrály zachycené z výšky, v pozadí s horskými vrcholy.

Pobřeží v Devonu, 1946.

Zpět v Anglii se načas zabýval portréty svých blízkých a přátel a autoportréty, vyjadřujícími duševní rozpoložení či povahu zobrazovaného (připomínající portréty Paula Cézanna). Bomberg si pro své charakteristiky vypomáhal rekvizitami, hlavně různými pokrývkami hlavy.

V roce nástupu Hitlera k moci vstoupil Bomberg do komunistické strany a v marxistickém zápalu (podněcovaném sestrou a jejím manželem) odjel do Sovětského svazu. Půlroční pobyt ho z nadšení zcela vyléčil a po návratu ze strany okamžitě vystoupil. Vrátil se do Španělska, tentokrát do měst Cuenca a pak do andaluské Rondy, kde se roku 1935 manželům Bombergovým narodila jediná dcera Diana. Španělská hornatá krajina malíři zcela učarovala. Kresby a malby se vyznačují širokým panoramatickým rozmachem, citem pro zdejší „hmotu“ – ká-

men, oblohu, sakrální a světské stavby, které jako by ze skal přímo vyrůstaly a byly jejich součástí. Obraz *Most v Rondě* (1935) zachycuje z odstupu horizont rozeklaných útesů známé soutěsky, překlenuté mostem, po obou jeho stranách stojící bílé kostely

a domy; na oleji *Soutěska v Rondě* (1935) vidíme totéž, ale z hlubin soutěsky, se skalami zobrazenými jakoby v tekutém stavu, jako pestrobarevný vodopád kamení. Podobnou barevnou škálu použil i v nejmonumentálnějším španělském díle *Údolí La Hermida: Picos de Asturias*. V asturských horách bydleli Bombergovi na statku a podnikali odsud výlety na oslu do hor, při nichž občas došlo k nehodě, osel se vzbouřil a ma-

líř střídavě zachraňoval svá plátna a malou dcerku. Stoupající politické napětí v zemi však rodinu donutilo k návratu do Londýna. Roku 1936 se konala výstava jeho španělských obrazů v galerii Cooling – což byla pro malíře i příležitost, jak upozornit na život španělských horalů a na to, jak devastující dopady pro ně může mít občanská válka. K Bombergovu zklamání plátna nezbudila výraznější pozornost.

VÁLEČNÉ UMĚNÍ

Stále tíživější finanční situace malíře přinutila k „nátlakové akci“. Rozhodl se, že vybidne přední britské státní galerie (Národní galerii a Tate Gallery), aby podporovaly současné umělce tím, že budou kupovat jejich obrazy. Asi není třeba dodávat, že se nesetkal s úspěchem, ale konkrétně v jeho případě se hrály zřejmě svou roli antipatie, které vůči Bombergovi cítil tehdejší nejlivnější umělecký guru, mladý šéf Národní galerie Kenneth Clark, jemuž Bomberg své výzvy opakovaně posílal.

Vzpomínky na pobyt ve Španělsku a snaha vyburcovat umělce a veřejnost přiměly Bomberga k aktivismu i na politickém poli: při výročním setkání umělců z Londýnské skupiny navrhl, aby se vymezili vůči fašismu, připojili se „k podpoře antifášismu v politice a umění“ levicové Mezinárodní asociace spojených umělců. Neuspěl, protože malíře tehdy více zajímala debata o abstrakci a jejím vztahu k surrealismu než sílící pozice fašistů a nacistů. Jako další akci navrhl galerii Ben Uri velkou výstavu *Současní židovští umělci*, jež by navázala na předchozí expozici této galerie *Německé umění 20. století*, uspořádanou v Londýně jako protest proti výstavě „zvrhlého“ umění v Mnichově. Bombergova představa spočívala v tom, že do re-

žie výstavy by měli mluvit hlavně sami umělci, kteří obtížně shánějí zakázky a možnost vystavovat, a to, že část výtěžku by se věnovala na pomoc uprchlíkům. Spolu s kolegy, jak britskými židovskými autory, tak emigranty z Rakouska, Německa i Československa (mj. Ludwigem Blumem) sepsal v tomto duchu petici adresovanou vedení galerie. Nicméně výstava se neuskutečnila – galerie Ben Uri ukončila na sklonku roku 1939 činnost a obnovila ji až roku 1944.

Ať už inspirován Bombergem či z vlastního popudu však Kenneth Clark inicioval vznik Válečného uměleckého poradního výboru, jehož účelem bylo podpořit umělce, aby „zaznamenávali válku doma i zahraničí“. Jenže takový „záznam“ neměl být dle Clarka svěřen lidem známým „ezoterickými výstřelky“ a zelenou měly mít „obrazy s příběhem“.

Ač Bomberg věděl, že nepatří ke Clarkovým oblíbeným, z nouze požádal válečný výbor o zakázku. Nakonec ji (spolu s určitou podporou) dostal: namalovat podzemní sklad munice v Tutbury. Po mnoha skicách navrhl rozměrnou nástěnnou malbu pro budoucí památník, zachycující připravené bomby a vozíky na kolejnici odvázející zbraně. Nebyl to jasný obraz „s příběhem“, spíše plátno oplývající temnou energií a výbušností. Komise návrh odmítla, přijala jen Bombergovy menší

Květiny ve váze, 1944.

kresby. Existence skladu pak skončila dramaticky: 27. listopadu 1944 v něm náhodně vybuchla jedna bomba, která spustila hromadnou explozi 3500 tun trhaviny. Při výbuchu zahynulo 68 lidí.

Přes zmíněná zklamání dokázal Bomberg do konce války vytvořit pozoruhod-

ná panorámata Londýna. Jako člen domobrany a požární hlídky se mohl na bombardované město dívat z různých úhlů v denních a nočních dobách; vyžádal si i zvláštní povolení vystoupit na věž kostela v ulici katedrály svatého Pavla, aby ji viděl z východu.

Tento pohled pak zúročil v obraze *Večer v londýnské City* (1944), v němž po-

Slyš, Jisraeli, 1955.

ničenou metropolí a katedrálou proniká smířlivé večerní světlo.

BOROUGH GROUP

Závěrečná etapa Bombergova života se odehrála ve znamení událostí spíše stresujících.

Poté, co vzdal představu o zakázkách a prodeji obrazů, se rozhodl učit. Po několika přechodných místech se roku 1946 uchýlil na Borough Polytechnic v jižním Londýně. Vyučoval tam rád a dle toho, jak byl oblíbený, dobře a inspirativně. Studenti vytvořili pod jeho vedením uměleckou skupinu Borough Group, která uspořádala celkem sedm výstav. K Bombergovi chodila i řada mladších, později významných umělců. Mnozí z nich přišli do Británie jako uprchlíci před nacismem, mj. Frank Auerbach či Gustav Metzger. Lekce kreslení prý připomínaly setkání bratrstva oddaného svému učiteli, který jim předával nejen technické dovednosti, ale spíše celkový umělecký přístup: osvobodit se od pout vnímané skutečnosti. Auerbach ho proto později nazve „mužem bez masky“.

O školních prázdninách se vrátil ke krajinomalbě – tentokrát se vypravil do na západ Anglie, do Cornwallu s jeho rozeklanými útesy, kopci a vřesovišti. Vytvořil zde své nejkrásnější krajinomalby, srovnatelné

dle kritiků díky „světlu, jež lze vnímat více smysly skrze celé tělo“, s díly J. M. W. Turnera. V Londýně pak kreslil přírodu v menším – květinová zátiší. Malíř Josef Herman vzpomínal, že Bomberg v zápalu debaty vykřikl: „I květiny se dají namalovat tak, že nám připomínají veškerou hrůzu v lidském srdci!“

SLYŠ, JISRAELI

Vedení školy jeho hodiny přes popularitu, jež si u studentů svým inovativním přístupem získal, postupně utlumovalo a roku 1953 je ukončilo. Během posledního tvůrčího období se soustředil na expresivní autoportréty. Jeden z nich nazval *Tal mudista* (1953) a je považován za usmíření s vlastním židovstvím. Obraz *Slyš, Jisraeli* (1955) připomíná kompozici El Grecova *Krista nesoucího kříž*. Zatímco však Ježíš nese kříž s pohledem směřujícím vzhůru, na Bombergově obraze je břemenem světek Tóry, jež drží do sebe pohroužená postava pod talisem.

Poslední cestu na jih za sluncem podnikli Bombergovi v únoru 1954. Zamířili znovu do Rondy, kde chtěli založit uměleckou školu. Z plánu sešlo a Bomberg věnoval zbývající síly dalším malbám a kresbám Rondy a jejího okolí a portrétování sousedů a autoportrétům. Na podzim pak vystavil pár španělských maleb na výstavě Londýnské skupiny. V červenci 1956 se v Tate Gallery konala retrospektivní výstava britského abstraktního umění, která se však soustředila hlavně na malíře Wyndhama Lewise, zatímco dílo Davida Bomberga a jeho kolegů téměř pominula. Výstavou vyvrcholil pocit zneuznání, který Bomberga po téměř celou kariéru pronásledoval, a byl to zřejmě i finální úder jeho stále se zhoršujícímu zdravotnímu stavu. Trpěl silnými bolestmi, jeho blízcí ho proto v létě 1957 převezli do Londýna, kde v Nemocnici sv. Tomáše 19. srpna skončil. Jako příčina smrti byla uvedena cirhóza jater.

O deset let později mu Tate Gallery uspořádala výstavu, po jaké vždycky toužil: velkou retrospektivu s katalogem. Začala pomalá, ale jistá cesta k jeho umělecké rehabilitaci jako originálního tvůrce i učitele předávajícího žákům představu svobodného umění. Nedávno to znovu připomněla Bombergova velká výstava v galerii Ben Uri, k níž vyšel rozsáhlý katalog, i ohlédnutí za britským uměním 20. století v Tate Gallery, na němž byl zastoupen.

ALICE MARXOVÁ

CAMPAGNA DI ROMA II

Villa Adriana a Villa d'Este v Tivoli

Tivoli, antický Tibur, asi šedesátitisícové město ležící 30 kilometrů severně od hlavního města na úpatí Tiburtinských hor, je pojmem, pod kterým si lidé představují různé a často velmi odlišné skutečnosti. Kdysi bylo Tivoli synonymem houpaček a střelnic, jejichž provozovatelé s oblibou nazývali své atrakce podle zábavního parku stejného jména,

Jeden z paláců Hadrianovy vily.

ktejří vznikl v polovině 19. století v dánské Kodani a nadlouho se stal prototypem tohoto typu zábavy. Dnes už ho překonaly a v povědomí mládeže nahradily různé disneylandy nebo snad ještě novější varianty téhož.

V italském Tivoli, které už překročilo třetí tisícovku (založeno bylo roku 1215 př. n. l.), najdeme fascinující doklady toho, jakou představu o podobě míst, určených k odpočinku a povznesení duše, měli v tomto ohledu v antice a v renesanci. Obrovské letní sídlo císaře Hadriana ani zahrady paláce vévodů d'Este nebyly ovšem určeny pro lidovou zábavu, svojí podobou a příkladem však hluboce ovlivnily zahradní i jinou architekturu od renesance po současnost a inspirovaly k variacím na dané téma. V Paříži, která v oblasti mondéní zábavy dlouho udávala tón, neslo název Tivoli v 18. století hned několik zahrad, které bývaly dostavníčkem „bonne société“.

VILA ANTICKÁ

Středoevropanovi většinou nějaký čas trvá, než se vypořádá se skutečností, že vila, tak jak ji zná z domova, a vila v římském a následně italském pojetí není jedno a totéž. Antická a italská

vila je mnohem spíš zámek, komplex obytných a hospodářských budov, ke kterému často patří rozlehlé pozemky a pole, případně, od dob renesance, menší (ale stále poměrně velký) dům obklopený dokonale komponovanou zahradou a opět – ve středoevropském pojetí – spíš malý zámek. Villa Adriana, kterou si v Tivoli nechal postavit římský císař Hadrianus, je ovšem velká i na italské poměry a i to, co se z ní po dvou tisíciletích zachovalo, ohromuje svojí rozsáhlostí.

Pohybujeme se stále v okolí Říma, ani na chvíli se nedá zapomenout, že jsme stále v jeho gravitačním poli. Skrze prostor a čas se znovu a znovu projevuje mohutnost a síla antické moci, která už sice patří minulosti, ale nezmizela a působí dál nejen v Římě samém, ale i v krajině římského venkova, do které otiskla své nesmazatelné viditelné i neviditelné stopy.

VILLA ADRIANA

Publius Aelius Hadrianus (76–138 o. l.) se stal císařem v roce 117. Vládl římské říši, která za jeho předchůdce Traiana dosáhla maxima své územní velikosti, jednadvacet let. Spíš než na výboje se zaměřil na administrativní stabilizaci říše

Kanakopos s průplavem obklopeným kolonádou soch.

a dlouhodobé úsilí věnoval zajištění hranic. V Británii například nechal zbudovat opevnění, táhnoucí se napříč celou Anglií, dodnes nazývané Hadrianův val. Byl bezesporu jednou z nejvšestrannějších osobností, které římské říši vládly: byl dobrý politik i stratég, podporoval umění, obdivo-

val a dobře znal řeckou filosofii a literaturu, psal latinské i řecké básně a měl mimořádné znalosti v oblasti architektury. Často sám do návrhů staveb zasahoval – kopule Pantheonu, který nechal v Římě poté, co byl v roce 123 poškozen požárem, rekonstruovat a který patří k nejkrásnějším obestaveným prostorům vůbec, je zřejmě alespoň částečně jeho návrhem. Obdivovali ji a poučili se z ní i takoví mistři, jako byl Michelangelo.

Hadrianus navštívil prakticky všechna významná místa své rozlehlé říše od Británie po Orient. Však také strávil na cestách a pobytech mimo Itálii skoro polovinu své vlády. Brzy poté, co se stal císařem, zahájil stavbu, která se stala světoznámou. Spíš než k vládním záležitostem byla určena k odpočinku a studiu a byla nazvána – jak jinak – Hadrianova vila, italsky Villa Adriana. Budovy a zahrady, rozmístěné na ploše 120 hek-

Venušin chrám obklopený polokruhovým sloupovím.

tarů, měly evokovat a také evokovaly nejslavnější stavby starověkého světa, jak je císař poznal a zamiloval si je na svých cestách. Nechal si postavit například repliku Venušina chrámu, který stával v Delfách, samozřejmě císařský palác, kopii slavné athénské kolonády Stoa poikilé, Vodní divadlo, Řecké divadlo, kopii proslulého egyptského komplexu Kano-pos, alexandrijský Serapidův chrám a mnohé jiné. I dnes, kdy se částečně zachované součásti vily nacházejí už jen na třetině původní plochy, je její velikost ohromující a dá se v ní snadno zabloudit. Z obrovského množství otesaných kamenů, cihel, sloupů a kleneb může na návštěvníka padnout tíseň, ale výsledný dojem stále vyvažují záblesky původní harmonie a krásy, kterou se nepodařilo potlačit času ani lidem, kteří se ke stavbě po

dlouhá staletí chovali jako ke zdroji levného stavebního materiálu.

Židovský návštěvník si ovšem nemůže nepřipomenout, že císař Hadrianus, jevící se v obecné historii jako osoba celkem sympatická (zakázal například mučení otroků a podstatně vylepšil zákonodárství), se v dějinách židovského národa projevil velmi neblaze. Povstání Bar Kochby (132–135), vzpoura Židů proti Hadrianově snaze vybudovat na místě Jeruzaléma, zničeného Titem v první židovské válce (66–73), římskou kolonií a na Chrámové hoře Jupiterův chrám, bylo po velkém úsilí nakonec poraženo. Důsledky byly katastrofální. Na 600 000 Židů bylo zabito, 50 měst a na tisíce vesnic zničeno, zajatí byli prodáni do otroctví, byl vydán zákaz vyučování Tóry a popraveno množství učenců – mezi nimi i rabi Akiva.

Zákaz obřizky, vydaný krátce před vypuknutím povstání, který byl zřejmě tím, co celé povstání spustilo, vydal přitom Hadrianus s odůvodněním, že se jedná o barbarskou formu tělesného mrzačení, proti kterému je třeba židovské děti chránit. Je to vlastně stejný argument, se kterým v současnosti vystupují ve snaze postavit obřizku mimo zákon extrémní zastánci lidských práv v některých evropských zemích.

VILLA D'ESTE

Pozůstatky Hadrianových staveb však nejsou jedinou pamětihodností, pro

Varhanní fontána po opravě v roce 2003 opět hraje.

kteřou je Tivoli nutně navštívit. Je tu ještě jedna vila, která se těší „di fama mondiale“, světové pověsti, renesanční Villa d'Este, proslulá zejména svými „giardini delle meraviglie“, zahradami divů, velmi pravděpodobně

nejkrásnějším dílem italské (a tedy světové) renesanční zahradní architektury. Nechal si je zbudovat v letech 1550–1572 kardinál Ippolito II. d'Este. Měl celou řadu církevních titulů a funkcí, ale papežem, i když se o to

Etienne Dupérac: Plán Villy d'Este a přilehlých zahrad z roku 1570.

pokoušel celkem pětkrát, přes veškerou snahu zvolen nebyl. Traduje se, že tento syn ferrarského vévody a proslulé Lucrezie Borgii chtěl skrze nádheru své vily těm, kteří mu nedali svůj hlas, ukázat, jaká je jeho moc a bohatství. Měl spoustu titulů a funkcí, které mu vynášely závratné příjmy – přesto ale byl, vzhledem ke svým velkorýsým projektům, stále zadlužen. Když ho papež, kterému svým odstoupením z kandidatury uvolnil cestu ke zvolení, jmenoval doživotním guvernérem Tivoli, stal se tento vášnivý sběratel starožitností také správcem Hadrianovy vily a všech antických památek v obvodu města. Patříčně toho využil – ve prospěch vily, kterou jako své letní sídlo začal budovat. Villa Adriana tím však značně utrpěla. Kardinál nechal, ve snaze překonat vše, co postavili staří Římané, použít mramor z antické vily na svoji stavbu a také mnoho soch, které do té doby stály na svých původních místech, bylo přemístěno – do nové vily nebo do římských paláců a sbírek.

I sama vila stojí za prohlídku, místnosti v dolním patře, vyzdobené malbami, freskami a plastikami mistrů italského manýrismu, jsou pozoruhodné. Když se však naskytne výhled z okna nebo malých teras do krajiny směrem k Římu, rozkládající se pod palácem, vzrůstá pokušení rychle proběhnout

zbývající pokoje a sály a vyjít do zahrad.

Velká terasa Vialone mezi vilou a zahradami, kam se konečně dostaneme, otevírá velkolepé pohledy směrem k Římu i do „zahrad divů“. Divů estetických i technických, zejména hydraulických: v zahradách se nachází padesát velkých fontán, na čtyři sta vodotrysků, 64 vodopádů a 240 nádrží a jezírek. Pro jejich zásobování vodou byl dokonce změněn tok řeky Aniene. A všechny fungují bez čerpadel, pouze přirozeným spádem vody.

Pozoruhodné je vlastně všechno, co se v zahradách nachází. Varhanní fontána, kde voda otvírá ventily varhanních trubek a vhání do nich vzduch, takže hrají jako skutečné varhany. Když papež Řehoř XIII. navštívil vilu d'Este v roce 1572, trval na tom, aby mohl vidět celý mechanismus. Domníval se totiž, že za fontánou se skrývají muzikanti, kteří hudbu provozují. Krásná je Fontána draků, Oválná fontána, Fontána sova, Neptuno-

Jezírka v pohledu od Varhanní fontány.

va fontána, Sto fontán a další a další. Tiché šumění vody, ochlazující vzduch, staré stromy, květiny, altány a terasy s výhledy, které okouzlovaly císaře i kardinály, skladatele i malíře, okouzlují i nás, obyčejné pocestné, ke kterým se počítáme. Je těžké si představit člověka, kterého by tato souhra nápadů, vody, rostlin a krajiny nepotěšila a alespoň na chvíli neodvedla od zasmušlosti a mudrování. Krása, kterou ve svých životech často přehlízíme, protože její projevy považujeme za dětské a nedůležité, není možná určujícím principem světa, ve kterém žijeme, ale existuje. Stojí za to se za ní vypravit a alespoň na chvíli se s ní, v tomto případě v okolí Říma, setkat.

Text a foto **JIRÍ DANIČEK**

Elie Wiesel: MOJI UČITELÉ

Od narození světoznámého spisovatele a myslitele uplynulo 90 let

Dne 30. září by oslavil devadesáté narozeniny židovský prozaik, esejista, dramatik, filosof, humanista, politický aktivista a náboženský myslitel, nositel Nobelovy ceny míru ELIE WIESEL (zemřel 2. 7. 2016 v New Yorku). Napsal přes čtyřicet knih, jejichž hlavním tématem je holocaust, jímž jako dítě sám prošel. Jeho památku a dílo (částečně v češtině publikované v nakladatelství Sefer) připomínáme textem Moji učitelé z knihy Zpěv mrtvých (Le Chant des morts. Nouvelles, Paříž, Édition Du Seuil, 1966).

Pro některé lidi je literatura mostem spojujícím dětství se smrtí. Zatímco dětství plodí úzkost, smrt vyvolává nostalgi. Čím je nostalgie hlubší a strach úplnější, tím získávají slova a obrazy na čistotě a bohatosti.

Ale pro mě bylo psaní spíše *ma-ceva*, neviditelný náhrobní kámen, postavený na památku mrtvých bez náhrobku. Jedno se neobejde bez druhého – každé slovo by odpovídalo jedné tváři, jedné modlitbě, aby nezapadly v zapomnění.

Je tomu tak proto, že Anděl smrti přešel mým dětstvím příliš brzy a vtiskl mu svoji pečeť. Když o NĚM přemýšlím, stává se mi, že jej a jeho vítěznou tvář nevidím na konci cesty, ale na jejím počátku. Pojí se mi s počátkem, spíš s prvotním vzepětím, rozběhem, než s propastným vírem, v němž se překlápí budoucnost.

Také si jej, solitérního vítěze, představuji s nostalgií, téměř beze strachu. Je tomu tak patrně proto, že patřím k vykořeněné generaci bez hrobů, kam bychom mohli v nazítří Nového roku, jak je zvykem, usednout u našich hrobů a rozjímat s mrtvými. Mé generaci vzali všechno, včetně hřbitovů.

Své rodné město jsem opustil na jaře roku 1944. Krásné počasí. Okolní hory se ve své zeleni zdály být ještě vyšší. Naši sousedé procházeli kolem nás bez kabátů, jen v košilích. Jedni odvraceli hlavu, druzí se ušklibali.

Po válce jsem měl několikrát možnost se tam vrátit. Neobešlo se to bez různých pokušení. Každé z nich mělo svůj

důvod: spatřit někoho z přeživších přátel, vykopat jmění a cenné předměty, které jsme ukryli v předvečer odjezdu, vzít si zpátky, byť jen na chvíli, náš majetek a naši minulost.

Zpátky jsem se nevrátil. Začal jsem se toulat po celém světě a věděl jsem, že utíkání není k ničemu. Občas si říkám, že jsem místo, kde jsem se narodil, kde jsem se naučil chodit a milovat, ve skutečnosti nikdy v hloubi duše neopustil: svět je jen rozšířením onoho městečka kdesi v Sedmíhradsku nazvaném Máramarossziget.

Později jsem se jako student nebo novinář setkával na svých dlouhých túrách se

Elie Wiesel s našim učitelem Viktorem Feuerlichtem na Novém židovském hřbitově v Praze v roce 1996. Foto František Tóth.

zvláštními a často příkladnými lidmi, kteří svou osobnost hráli nebo ji vytvářeli: spisovateli, mysliteli, existenciálními básníky, trubadúry apokalypsy. Každý z nich mi dal něco s sebou na cestu: větu, mrknutí oka, záhadu. Mohl jsem pokračovat.

Jenomže ve chvíli *chešbon ha-nefeš* mi došla jedna věc – že praví učitelé, kteří mě mají vést a posouvat dopředu, na mě nečekají na vzdálených proslulých místech, ale v malých místnostech určených ke studiu, plných stínů a zpěvů, v nichž se malý chlapec, jímž stále jsem, učí i dnes první stránku prvního traktátu Talmudu

a je si jistý tím, že zde nalezne odpovědi na všechny otázky, přesněji všechny odpovědi a všechny otázky.

Takže pro mě psaní není často ničím jiným než přáním, ať už nepřiznaným nebo vědomým, vyrýt několik slov do náhrobního kamene: na památku zmizelého města a z něj vyhnaného dětství. A pochopitelně na památku všech, které jsem miloval a kteří odsud odešli dřív, než jsem jim to mohl povědět.

Byli mezi nimi moji učitelé.

První můj učitel byl zakulacený stařík s bílou bradkou a šibalskýma očima, s bezkrevnými rty. Nevybavuji si jeho jméno. Po pravdě jsem je ani nikdy neznal. Ve městě se o něm hovořilo jako o učiteli z Betizu, nepochybně proto, že pocházel z vesnice

stejněho jména. Právě on mi s láskou vyprávěl o jazyce. Do každé slabiky, do každé čárky vkládal své srdce i duši. Abeceda stanovila rámec i obsah jeho života, zahrnovala jeho radost i zklamání, jeho ambice i jeho vzpomínky. Nic pro něj neexistovalo, kromě dvaadvaceti slabik svatého jazyka. Dojatě nám vysvětloval: „Milé děti, co je Tóra? Je to poklad plný zlata a drahých kamenů. K tomu, abyste mohli tento poklad prozkoumat, potřebujete klíč. Já vám tento klíč svěřím, používejte ho správně. A co je tímto klíčem, milé děti? Je jím abeceda. Takže opakujte se mnou a po mně, nahlas, hlasitěji, a ještě hlasitěji: *Alef, bejt, gimel*. Ještě jednou a ještě jednou, milé děti, znovu, řekněte to se vši silou a ve vši hrdstí: *Alef, bejt, gimel*. Tím se tento klíč od nynějška stane součástí vaší paměti: *Alef, bejt, gimel*.“

Byl to Zeide Melamed, můj druhý učitel, kdo mě pak učil číst Bibli a v roce následujícím komentáře Rašiho. Tento nemluvný a stále zasmušilý muž s černou a hustou bradou v nás vyvolával neklid a strach. Říkalo se o něm, že je přísný, ba dokonce krutý. Nedělalo mu potíží přetáhnout přes prsty každého, kdo přišel pozdě nebo zkomolil smysl věty. „Je to jen pro vaše dobro,“ vysvětloval nám. Snadno se dokázal rozzuřit; v tu chvíli jsme zatáhli hlavu mezi ramena a jen jsme vyčkávali, až se zklidní. Byl to zkrátka člověk hodně nevyrovnaný a citový. Vyložené trpěl, když musel potrestat vzdorovitého žáka, to se jen tak nevidí, ale nepřál si,

aby se o něm myslelo, že je slabý. Odevzdával se pouze Bohu. Proč se o něm šířilo tolik pomluv? Proč mu byla připisována zlomyslnost, když takový nebyl? Možná proto, že byl hrbatý a že hovořil se sklopenýma očima. Děti, které mu, aniž to věděly, naháněly strach, snadno dospívaly k závěru, že ošklivost jde ruku v ruce se zlomyslností, pokud není přímo jejím přímým výrazem.

Jeho škola se nacházela v chátrajícím stavení vzadu ve dvoře. Měla pouze dvě místnosti – v první byl on, ve druhé jeho pomocník, mladý učenec jménem Jicchak, který nám otevíral těžká vrata ústní tradice. Začali jsme traktátem *Bava mecija*: jde o disputaci dvou osob naleznuvších oděv: komu ho dát? Jicchak četl určitou pasáž, a my ji po něm polohlasem melodicky opakovali. Na konci pololetí jsme už dokázali za týden zvládnout celou jednu stránku. Následujícího roku přišly na řadu *Tosafot*, jež komentují komentáře. Mozek se pozvolna třibil, vnímal smysl každého slova a uvolňoval světlo, které slovo obsahuje, co je svět světem. A kdo se tedy přiblížil nejvíce? Nekompromisní škola Šamajova, nebo škola Hilelova, jež s ní diskutovala a soupeřila? Obě dvě. Všechny stromy jsou vyživovány stejnou mízou. Cítil jsem se však být přece jen blíže Hilelovu domu: snažil se učinit existenci nesitelnější a hledání záslužnější.

Když mi bylo deset let, opustil jsem Jicchaka a stal se žákem Selišterského rebeho, nevrlého dobrotivce s divokým pohledem a drsným ochraptělým hlasem. V jeho přítomnosti se nikdo neodvážil cechnout nebo se oddávat snění. Zastráňoval nás. Když rozdával pohlavyky – což se dělo často, a často bezdůvodně –, vkládal do nich veškerou svou sílu, a on sílu tedy měl. Byla to jeho metoda, jak nastolit disciplínu a jak nás připravit na židovský úděl.

V hodině soumraku, mezi modlitbami Mincha a Maariv nás přinutil naslouchat četbě kapitoly literatury čerpané z Musaru. Když líčil muka, jaká zakouší hříšník v hrobě těsně předtím, než stane před nebeským soudem, otráasaly celým jeho tělem hluboké vzlyky. Zastavil se a ukryl hlavu v dlaních. Jako kdyby dopředu prožíval muka Posledního soudu. Nikdy nezapomenu na jeho detailní popisy pekla, které při své naivitě umisťoval do přesně určeného místa, zcela odděleného od onoho světa.

O šabatu z něj náhle byl úplně jiný člověk, změnil se téměř k nepoznání. Objevoval se v synagoze naproti Malé tržnici. Stál blízko komína napravo od vchodu, s nepřítomným výrazem, ponořený v modlitbách, nikoho nevnímal. Pozdravil jsem ho, popřál jsem mu, ale nedostal jsem odpověď. Neslyšel mě. Bylo to tak, jako kdyby už nevěděl, kdo jsem, nebo jednoduše že tam jsem. Sedmý den týdne zasvětil Stvořiteli a neviděl nic kolem: nevnímal, a neviděl dokonce ani sebe sama. Modlil se v tichosti, stranou, nesledoval kantora, jeho rty se pohybovaly téměř neznatelně. V jeho nepřítomném pohledu se usídlil pradávný smutek. Uvědomil jsem si, že mi během týdne nahání menší strach.

Rozhodl jsem se změnit školu a postupně jsem se stal žákem tří učitelů, i oni pocházeli z okolních vesnic.

Jejich přístup byl lidštější. Dívali jsme se na sebe už jako na „velké“, kteří se dokážou popasovat s obtížnou pasáží – *sugia* – bez cizí pomoci. Tu a tam jsme se ztráceli, a v takovém případě jsme učitele žádali, aby nám ukázali, jak máme pokračovat. Problémy, které vyvolávaly komentáře Maharši nebo Maharama, se vyřešily, jejich nenadálá jasnost nás oslňovala. Náhlé rozluštění spleť talmudické myšlenky mi vždy přinášelo intenzivní pocit štěstí; ocital jsem se na prahu prosvětleného, nezničitelného světa a říkal jsem si, že nad stoletími a hranicemi i za nimi vždy existuje most, který někam vede.

Když do našeho malého města vpadli Němci, nostalgický zpěv žáků a jejich učitelů se přerušil. Dal bych všechno, co mám, i vše, co mi bylo příslibeno, za to, abych je směl slyšet znova.

Stalo se mi, že když jsem jednou usedl k jednomu pojednání z Talmudu, přepadl mě ochromující strach. Nezapomněl jsem slova, dokázal bych je tlumočit, a dokonce i okomentovat, ale nestačí je jen vyslovit, je třeba je zpívat, a já už nevím jak. Náhle celý ztuhnu, všechno se mi začne houpat před očima, mám strach se ohlédnout. Za mnou se začínají scházet moji učitelé, cítím, jak mě spaluje jejich dech, očekávají jako kdysi v hodině zkoušení, že začnu nahlas číst a dokážu minulým generacím, že jejich zpěv nezemřel. Moji učitelé čekají, a mně je hanba, že je nechávám čekat. Je mi hanba, protože oni zpěv nezapomněli. V nich zůstal zpěv živý, silnější než síly, které je zahubily,

vytrvalejší než vítr, jenž rozptýlil jejich popel. Mám chuť je poprosit, ať se vrátí do svých hrobů a nepletou se už mezi živé. Ale oni nemají kam jít, nebe a země se k nim neznají. Abych je neponížil, začínám okamžitě číst první větu, potom ji opakuji, abych ji otevřel a uzavřel předtím, než ji spojím s větou následující. Můj zpěv není silnější než šepot. Zradil jsem je – už neumím zpívat.

Všichni moji učitelé až na jednoho jediného zahynuli v továrnách na smrt vynalezených a zdokonalovaných ke slávě německého národního génia.

Viděl jsem je, špatně ostříhané, pohublé, sehnuté; viděl jsem je, jak v jednu prosluněnou neděli odcházejí směrem k nádraží. Viděl jsem Zeida Melameda, jak mu příliš těžký ranec drtí ramena. Podívil jsem se: jak mám říci, že nám tenhle nomád naháněl strach? Mezi odcházejícími jsem také spatřil Selišterského rebeho. S pohledem ponořeným dovnitř, do svého vlastního světa, zdálo se, že ho něco nutí jít rychleji. Řekl jsem si: jeho tvář nabyla svou podobu ze šabatu, ale dneska je neděle. Neplakal, v jeho očích už neprobleskovaly plameny. Možná spěchal odhalit konečně pravdu – ano, peklo existuje, jako existuje v noci oheň.

Dnes mě uchvátily jiné knihy a od jiných vypravěčů se snažím pochytit, jak odhalit smysl jedné zkušenosti a jak ji proměnit v legendu. Ale většina z nich hovoří příliš mnoho. Zpěv se ztrácí ve slovech, jako se některé řeky ztrácejí v písku.

Právě Selišterský rebe mi jednoho dne řekl: „Slova jsou nebezpečná, pozor na to. Nesmíš jim příliš důvěřovat. Plodí demony, nebo anděly. Jen na tobě záleží, udělíš-li život jedněm, nebo druhým. Měj se na pozor, říkám ti to ještě jednou, není nic nebezpečnějšího, než když je necháš volně běžet.“

Občas mívám pocit, že stojí za mnou, strohý a přísný, a že čte přes mé rameno, co se pokouším vyslovit; sleduje, aby posoudil, obohacuje-li jeho žák svět člověka, nebo jej ochuzuje, vzývá-li anděly, nebo naopak pokleká před demony s nespočetnými jmény.

Kdyby Selišterský rebe s divokým pohledem nestál za mnou, napsal bych možná tyto řádky jinak; a možná by se stalo i to, že bych nenapsal nic.

Já, jeho žák, možná nejsem nic jiného než jeho náhrobní kámen.

*Z francouzštiny
přeložil Josef Mlejnek*

KAŽDÝ JAZYK JE CELÝ SVĚT

Rozhovor s izraelským básníkem Amirem Orem

AMIR OR (nar. 1956 v Tel Avivu), jeden z nejvýznamnějších izraelských básníků, je autorem jedenácti sbírek poezie, dvou románů, jedenácti překladů do hebrejštiny a celé řady esejů. Dlouhodobě pobýval v Nizozemsku a Indii, vyučoval tvůrčí psaní jak ve své vlasti, tak v USA, v Rakousku, ve Velké Británii a v Japonsku. Několikrát navštívil i Českou republiku: naposledy letos v září a v říjnu jako rezident projektu Praha – město literatury pod záštitou Městské knihovny. Během těchto měsíců četl a bude číst nejen na různých místech našeho hlavního města, ale též v Plzni, kde byl hostem prvního ročníku veletrhu Svět knihy.

Pane Ore, pocházíte ze sionistické rodiny, jste i vy sám, když jste v poslední době víceméně pořád na cestách, sionista?

To záleží na tom, co si představujete pod pojmem sionismus. Tak, jak to vidím já, byl historicky hlavní sionistickou myšlenkou návrat Židů do jejich země a založení státu na principech rovnosti a spravedlnosti, založení státu, kde by Židé byli v bezpečí a kam by se mohli kdykoli uchýlit. Což podle mě dnes v praxi znamená, že ti Židé, kteří chtějí v Izraeli žít, v něm už jsou, a v tomto smyslu sionismus splnil v dějinách svůj cíl – a jako idea se tedy vyčerpal. Co se dnes často chápe v Izraeli jako sionismus, je možná pocit národní hrdosti, což však podle mě přísně vzato sionismus není.

Já sám přítom sionismu vděčím za mnohé: celá moje rodina v Polsku a na území dnešní Ukrajiny byla totiž za holokaustu až na moje sionistické prarodiče vyvražděna. Mimochodem moje babička s sebou do tehdejší Palestiny chtěla vzít i sestru, ale jejich matce, která pocházela z movité rodiny, se to vůbec nelíbilo: myslela si, že je to šílený nápad a že stačí, když do té pitomé pouště půjde jedna dcera. Ostatně i proto jsem léta ze zásady odmítal navštívit Polsko – přišlo mi to, jako bych se až zvráceně vracel na rodný hrob. Přesvědčit jsem se nechal, až když mi v Polsku vyšla druhá kni-

ha. Tehdy jsem se zkrátka rozhodl, že svoje osobní pocity překonám.

Zkusme to tedy jinak: cítíte se být více izraelským, nebo židovským básníkem?

Tady bych rád zdůraznil, že poezie je jenom jakýmsi prodloužením života a tématem poezie je život sám, takže v první řadě jsem člověk, a až potom básník. A ano, Izrael je moje vlast, tak-

Amir Or čte své verše. Foto archiv.

že se dotýkám i izraelských témat, izraelského života a izraelské zkušenosti, ale některá jiná témata jsou naopak zcela univerzální. Druhá část odpovědi pak záleží na tom, kdo je podle vás Žid – a kdo ne. A dnes si naneštěstí někteří ortodoxní izraelští Židé myslí, že ani konzervativní nebo reformovaní Židé nejsou Židé, a já sám se v náboženském slova smyslu jako Žid rozhodně necítím. Vnímám ale, že jsem nějakým způsobem propojen s diasporickými Židy – díky společnému historickému a kulturnímu dědictví.

Čím je podle vás nejvíce ovlivněna současná izraelská poezie?

Asi to bude znít jako paradox, ale ovlivněna je především starou hebrejskou literaturou – a to díky jazyku, který je víceméně oživeným jazykem Bible. Ale zároveň je pro nás Bible co do jazyka i obsahu téměř současná: můžete používat nejrůznější biblické narážky a všichni izraelští čtenáři je budou chápat. A kdyby teď král David vstal z mrtvých a přečetl si knihu moderní izraelské poezie, možná by nerozuměl realitu, o níž vypovídá, ale rozuměl by jazyku.

Jste tedy primárně básník píšící v hebrejštině?

Ano, jazyk je pro mě hodně důležitý a hebrejštiny je moje mateřština, i když jsem kdysi psal též v angličtině. Ale za různými jazyky stojí různé filosofie nebo řekněme přímo mentality: kupříkladu v angličtině lze život jakoby nakrájet na velmi tenké plátky, protože slova v ní existují snad úplně na všechno, a lingvisté spočítali, že je jich několikánásobně víc než v hebrejštině. Oproti tomu bohatství hebrejštiny spočívá v něčem jiném: kořeny slov jsou v ní zcela průzračné a není to míšmaš různých jazyků, takže když třeba řeknu „cavua“, což znamená nabarvený i pokrytec, mezi oběma slovy existuje jasné metaforické spojení. Pokrytec má namalovanou tvář. Nebo když řeknu „muššat“, což znamená obnažený, neoděný, znamená to zároveň i abstraktní, tj. zbavený materie. Angličtina nic takového nemá, a to jsem srovnal jenom dva jazyky: každý jazyk je podle mě celý svět.

Píše se ještě v Izraeli náboženská poezie? A jaké žánry jsou v kurzu?

Myslíme-li náboženskou poezií hymny a modlitby, odpověď zní ne, ty se nepiší. Nicméně osobní, intimní modlitby a meditační básně s náboženskými konotacemi rozhodně ano. Většina Izraelců není přísně zbožná, a proto je většina básní psaných v Izraeli světských, nikoli náboženských. Dále bych pak uvedl milostnou poezii, která se píše vždy a všude, a logicky tedy i v Izraeli – dnes hlavně hovorovým, každodenním jazykem. A zapomenout nesmíme ani na existenciální a politickou poezii, které se věnují, alespoň pokud mohu soudit, hlavně naši sefardští Židé.

Nakolik je v moderním Izraeli poezie rozšířená a jak je oblíbená?

Jako ve většině civilizovaných zemí se i u nás učí poezie na školách, ale neřekl bych, že se tak zároveň nutně šíří její oblíbenost – to vždycky záleží na konkrétním učiteli. Na úplné dno se pak izraelská poezie propadla kolem roku 1990, poté co se Izrael koncem sedmdesátých a během osmdesátých let zprivatizoval. Nakladatelé nechtěli poezii vydávat, protože se jim nevyplatila, a právě v oněch krizových podmínkách jsem založil Helikon, společnost pro podporu poezie.

Jak byste stručně nastínil historii a aktivity Helikonu?

Jako první začala společnost vydávat časopis a později i knihy, a počátky to přitom byly velmi skromné. Pak jsem založil svého druhu básnickou školu, která pořád funguje. Kurzy se konají na principu stipendií, která udělujeme každý rok šestnácti talentovaným mladým lidem: musí projít poměrně náročným vstupním pohovorem a předložit ukázky ze svých prací. Prvních osm let to musely být texty v hebrejštině, a pak jsme jako druhou možnost připustili i verše v arabštině. A studenty pak během rezidenčních víkendů pořádaných jednou měsíčně učíme, jak se poezie rediguje nebo jak se čte nahlas, a každý víkend se navíc soustředíme na jedno téma: například symbolika, kompozice, rytmus a rým.

Poezie se tedy u nás učí ze všech úhlů pohledu, a jedním z výsledků celého projektu je i společná kniha překladů. Spárujeme vždy jednoho básníka píšícího v hebrejštině s básníkem píšícím v arabštině, a poté, co si osvojí teoretické základy, spolu sedí nad vlastními texty, všechno si v nich vysvětlují a překládají se navzájem. Tady si dovolím malou odbočku: právě touto metodou jsem před lety já sám se svou někdejší japonskou manželkou překládal poezii Bašóa. Mám-li totiž upřímně říct, která kultura mi byla kdysi nejvzdálenější, tak japonská – a až nad každodenní práci s texty jsem zjistil, že všechny ty rozdíly mezi Východem a Západem, o kterých se často mluví, nejsou alespoň co do poezie vůbec tak propastné, jak se na první pohled zdá.

Jak jste se vy sám stal básníkem?

Poezie hraje v mém životě důležitou roli už od dětství: první báseň jsem totiž složil ještě dřív, než jsem se naučil psát. A spolu s dalšími ranými pokusy ji moje maminka zapsala do notesu, což byl pro mě skvělý dar: dala mi tím totiž najevo, že to má pro ni i pro mě význam. Čili skládal jsem v podstatě pořád, ale dlouho nic nepublikoval.

Mláďi jsem pak prožil jako úplně běžný izraelský puberták a dospívající: po absolvování střední školy jsem šel na vojnu a po ní jsem vyrazil na cesty. Napřed do Řecka a potom do

Amsterdamu, kde mi ukradli všechny peníze, takže jsem tam doslova zůstal třet s tím, že jsem důvěrně poznal i tu odvrácenou tvář města.

Pak jsem vyrazil na Východ: původně jsem chtěl až na Okinawu, protože jsem si našel nové kamarády, japonské učitele věnující se dětem postiženým autismem, a společně jsme si tam chtěli založit ranč. Měl jsem nějaké zkušenosti z kibucu, kde jsem se kdysi staral o ovce, tak jsem si řekl, proč ne, ale nikdo z nás nakonec ten plán nedotáhnul. Většina nás uvízla někde v Indii, kde jsem pak strávil dva a půl roku a oddával se hlavně tantrickým meditacím – bylo to už dávno, ale jsem za to vděčný jako za další příležitost k osobnímu psychologickému vývoji. Když jsem se vrátil do Izraele, dělal jsem toho spoustu: třeba jsem si otevřel malou restauraci. A protože jsem kreativní, každý večer jsem vařil úplně nové jídlo. Což ale nijak závatně neklapalo, protože hosté, kteří se vraceli, chtěli ve valné většině případů to samé, co měli minule...

Mimo jiné jste taky univerzitním absolventem oboru komparativní religionistika. Jak byste z této perspektivy zhodnotil historickou roli a současný stav judaismu?

Budu naprosto otevřený, i když tuším, že ne každému se to bude líbit. Samozřejmě, že vím a rád zdůrazňuju, že celá západní společnost toho judaismu a jeho kdysi radikálně novým idejím dodnes mnoho dluží. Zároveň bych ale chtěl podotknout, že ne všechny změny byly nutně jenom a pouze k lepšímu. Judaismus je třeba hodně abstraktní, a hlavně v důsledku jeho vlivu se ztratily všechny pohanské ženské bohyně: a následkem toho i spojení se zemí, se zemí jako s lůnem.

Co se pak současného stavu judaismu v Izraeli týče, vůbec to nevidím dobře. Ortodoxní judaismus se rozpíná nejen v tom slova smyslu, že proniká do politiky, ale i v tom, že se staví nepřátelsky vůči té části společnosti, která není nábožensky založená a navíc je víc a víc fundamentalistický. Vývoj tu tedy je, ten je tu vždycky, ale z mého pohledu je to regres, změna k horšímu.

HANA ULMANOVÁ

Amir Or: DVĚ BÁSNĚ

NÁPRAVA

Hříchu, který jsem spáchal při psaní; hříchu, kterého jsem se dopustil slovy a minul se s voláním lásky; toho, od čeho jsem se odvrátil – jako stín od těla a přizeň od srdce; hříchu typu „co tomu lidé řeknou?“, ponižování sebe sama, chvástání se; hříchu zkoumání kouzla výsměchu ve světle projektorů; toho, že ucho přestalo poslouchat i prostořekost, které jsem se dopustil, zatímco duše mlčela; toho, že jsem zhřešil na vlastním těle holí a lítost jsem necítil, v seběmrskačství si liboval a tvé jsem nazval svým, toho, že jsem zhřešil obavou a planým strachem, že jsem živil oheň pochybnosti poleny ze stromu plnosti, toho, že jsem byl líný růst a sám si zavřel vlastní dveře, že jsem neviděl, neslyšel a radost se ve mně neprobudila, když jsem Tě spatřil v celém Tvém bytí.

EPITAF

Sejdi z cesty, poutníče, mezi moruši a vinnou révu se usad'. Mezi vodu a stín i bělost kamene, vždyť tady ležím já, chlapec a král.

Má tvář jak chladný mramor. Tak i nohy, ruce.

Oděný v kapradí a spadané listí.

Ani já daleko nedošel.

Ale i já byl jednou živý.

Sejdi z cesty, poutníče, na tváři mi plody plané moruše rozdrť.

Verše přeložila Tereza Černá.

HROZBA JUDOVA LVA

Poznámka vrchního zemského rabína k Novému roku

*Tento text jsem si připravil k tryzně Ke-
ver avot, ale pak jsem si řekl, že by mohl
být pokládán za politikum, které se k ta-
kové příležitosti nehodí, a zvolil jsem při
proslovu u krematoria jiný text, který
z toho nemohl být viněn. Nejsem si ale
jistý, zda se v tom rozhodnutí neprojevil
i neblahý sklon k autocenzuře, a tak
jsem rád svolil, že vyjde zde.*

S jistou nostalgií, ale i s pochybnostmi
vzpomínám na začátek devadesátých let
minulého století, když Čechy, Moravany,
a dokonce i Slováky zachvátila vlna ob-
divného zájmu o Židy, Izrael, kabal, cha-
sidismus a co všechno k tomu patří. Neby-
la to ale jen mládež, opojená písněmi
Petra Muka, byli to i lidé mnohem praktič-
tější. Na pražskou židovskou obec se ten-
krát dostavilo celé představenstvo Česko-
slovenské obchodní banky včetně jeho
předsedkyně, a to s prosbou, abychom my,
představitelé malé židovské komunity, za-
chránili jejich bankovní kolos, který se
prý rozhodl zničit tehdejší ministr financí.
Byli jsme z toho pochopitelně rozpačiti.
Ani tehdejší předseda obce Zeno Dostál
nenašel způsob, jak jim vymluvit, že to
není v naší moci. Přesvědčení bankéřů
bylo tak nezvratné, že odešli vcelku spo-
kojeně, jako by jejich návštěva splnila
svůj účel, a přitom jsme se o zachování
ČSOB ani nemodlili. Banka však existuje
dodnes, takže se nemůžu zbavit dojmu, že
tím snad byla odměněna víra jejího před-
stavenstva v moc Judova lva. Možná vám
ta symbolika unikla, ale je to beze vší po-
chyby Judův lev, jenž na rohu Příkopů
a Hyberské ulice klade svou přední pac-
ku na zeměkouli na budově České národní
banky.

V těch devadesátých letech jsem po-
važoval vzedmutou vlnu filosemitismu
za opožděnou reakci Čechoslováků na
otevřený státní antisemitismus padesá-
tých let, vyzbrojování arabských zemí
proti Izraeli a snahy komunistického re-
žimu vymazat z lidské paměti, že větši-
na obětí druhé světové války byli čeští,
slovenští a podkarpatští Židé. Z druhé
strany jsem však ještě měl v dobré pa-
měti, že generace, jež roku 1967 na dál-
ku prožívala vítězství Izraele nad arab-
ským nepřítelem v šestidenní válce,
upřímně sympatizovala s Izraelem. Pro
Čechoslováky to byl důkaz, že když iz-
raelský David přemohl arabského Goli-

áše, může přemoci sovětského Kostěje
Nesmrtelného i český Honza. Svě sym-
patie mohli ovšem Čechoslováci svo-
bodně projevat jen krátce. Kostěj vlá-
dl ještě dalších dvacet let a český Honza
se chytře odstěhoval za pec. Normali-
zační režim se pak soustředil na zamlčo-
vání židovské existence vůbec a paralel-
ně s tím pracoval na seznamu Židů jako
osob podezřelých ze sionismu.

Sotvaže pak režim padl, otevřel se
prostor pro objevování zakázaného ovo-

Že by Judův lev? Antonín Popp: sousoší Lva a Gěnia.

ce v komunistickém ráji. To, že dokonce
ještě dnes platí Česká republika za jed-
noho z mála přátel Izraele v Evropě, lze
přičíst na vrub přirozeným sympatiím
Čechů a Slováků vůči židovskému státu
v době předchozí. Důvodně se však obá-
vám, že s objevováním židovské kultury
a historie včetně krás a půvabů Země iz-
raelské a rozvinuté technologie židov-
ského státu prozrazuje současný politic-
ký filosemitismus čím dál více víru
v pomyslnou moc Judova lva.

Někteří z nás, stejně jako většina iz-
raelských politiků a čelných představitelů
židovských organizací ve světě, přátel-
ství české politické špičky velice oceňu-
jí a zřejmě nechápou, co proti ní někteří
z nás vlastně mají. Také si někdy říkám,
že československá vojenská pomoc
v osmačtyřicátém roce, ačkoli byla mo-
tivována politickými iluzemi o vzniku
komunistického Státu Izrael, byla pro
vznik a zachování židovského státu ži-
votně důležitá. Tak co? Jenomže nelze
nemyslet na to, že politický kalkul, zalo-
žený na mýtu židovské světovlády, je
pro nás Židy krajně nebezpečný. Zavání

Protokoly sionských mudrců, na nichž
Hitler, Heydrich a Goebbels stavěli vy-
hlazovací tábory. Pomáhal Stalinovi
a Gottwaldovi ospravedlnit procesy s ži-
dovskými lékaři a trockisty v Rusku
a proces s Rudolfem Slánským a další-
mi židovskými spiklenci v Českoslo-
vensku a nejnověji se na něm stále vý-
razněji shoduje humanistická evropská
levice s antisemitskou rétorikou států,
produkcí nebo podporujících is-
lámský terorismus.

A co je na tom snad ještě horší, poli-
tické špičky u nás i ve světě si zahrávají
s ohněm, aniž by si připouštěly nebez-
pečí požáru, který mohou založit. Ne-
dávno jsme se na vlastní
žádost sešli s předsedou
českého parlamentu
v jeho přijímacím poko-
ji, abychom si postěžo-
vali na antisemitské vý-
roky předsedy jedné
z parlamentních stran.
Aby nám vyvrátil naše
obavy, bodře nás ujistil,
že si to tak nemáme brát.
Ono je mu v podstatě
jedno, co říká, jen když
tím získá potřebné prefe-
rence. Jinými slovy se
politická správa země
stala byznysem, a v byz-

nysu, jak známo, je všechno dovoleno
a nikdo se nad tím nemá co pohoršovat.
Protože už nikdo nevěří v moc slova,
nečiní se v politice rozdíl mezi lží
a pravdou a všichni na tom zúčastnění si
to až na výjimky vzájemně tolerují. Ta-
ková jsou pravidla hry, a vyhlídky na to,
že se v příštím roce změní, jsou mizivé.
Dneska se jim hodí do krámu přátelství
s Izraelem, zítra se jim může hodit otev-
řený antisemitismus.

Ale přesto ještě nemusíme vstupovat
do nastávajícího roku s beznadějí. Ději-
ny netvoří politici, a když se ohlédneme
nazpět, můžeme sami se stoprocentní ji-
stotou říci, že se vždycky ubírají jinými
cestami, než si nejlepší prognostici do-
kázali představit. Z tohoto hlediska je
proto zcela namístě si i letos přát „šana
tova“, dobrý rok. Nemusí být zrovna
sladký, ale ať je dobrý, poněvadž, jak ří-
kal rabi Akiva, nakonec i všechno zlé je
k dobrému a na nás je si to uvědomovat,
i když našemu bližšímu i vzdálenějšímu
okolí trvá někdy příšerně dlouho, než
pochopí, čemu to vlastně naletělo.

EFRAIM K. SIDON

IZRAEL: Jak bylo Oslo krásné

Někdo by si mohl až pomyslet, že Izrael nemá dost současných témat, když tolik reflektuje výročí. Loni to bylo 50. výročí šestidenní války. Letos následovalo 70 let nezávislosti. A v září 25. výročí uznání Organizace pro osvobození Palestiny i podpisu deklarace zásad, již se obecně říká mírová dohoda z Osla, podle norské metropole, kde byla dojednána.

Trináctého září 1993 se na trávníku před Bílým domem objevili tři aktéři ikonické scény – Jicchak Rabin, Šimon Peres a Jásir Arafat. Rok poté získali Nobelovu cenu za mír, i když schválený dokument nevedl ke skutečné mírové dohodě, a to ani s odstupem 25 let. Jenže aktuální význam všech zmíněných výročí není historický, ale spíše dnešní.

Více než dobové historické detaily přicházejí ke slovu dnešní postoje. Jako by výročí byla projekčními plátny, na která si dnešní hybatelé dějin promítají své představy, nejraději ve vyostřené podobě. A navíc v pohodlné pozici generálů po bitvě, kteří mohou trousit moudra ve stylu: Vidíte, že došlo na má slova. Já to říkal už tehdy.

Právě tím je zajímavé 25. výročí podpisu dohody z Osla. Uzavřel ji levicový establishment, jehož podpora v dnešním Izraeli spadla pod dvacet procent. Vládě, společenskému diskurzu

i médiím dominují spíše ti, kteří před 25 lety dohodě s teroristou Arafatem oponovali, takže jejich hodnocení Osla moc nepřekvapí. Navíc v USA vládne Donald Trump, o němž Chemi Šalev (*Ha'arec*) napsal, že jeho politika je splněným sladkým snem izraelské pravice.

PALESTINCI JAKO ZBRAŇ

Pro základní informaci i jako ilustraci atmosféry, která se do Izraele přenáší z USA, uveďme některá fakta ze závěru léta.

Nejprve Trumpova vláda omezila americké příspěvky Úřadu OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA). A potom se rozhodla uzavřít zastoupení Organizace pro osvobození Palestiny ve Washingtonu. Toto si zaslouží jistě rozvedení.

UNRWA je zvláštním unikátem. Fenomén palestinských uprchlíků vznikl v historické vlně po druhé světové válce, kdy svět byl uprchlíky zaplaven. Nejvíce (odhadem až 15 milionů) jich bylo v Indii a Pákistánu po rozdělení Britské Indie na hinduistický a muslimský stát. V Německu se nacházelo přes 10 milionů bezprizorných soukmenovců z východní či střední Evropy, v jiných zemích desítky tisíc Řeků coby produkt tamní občanské války. A dalo by se pokračovat. Ale dnes už byste uprchlické tábory pro Němce, Indy či Řeky nenašli. Pouze pro Palestince, a to i 70 let po válce, jež je vyhnala. A jen pro ně funguje UNRWA, zatímco za zbytek světa odpovídá Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

Rok po podepsání dohody z Osla získali všichni tři aktéři Nobelovu cenu za mír. Foto archiv.

Tuto logiku se pokusila rozklíčovat izraelská politička Ejnát Wilfová v knize *Válka o právo na návrat*, připomíná web The Tower. Jak to, že 70 let po válce UNRWA registruje 5,3 milionu palestinských uprchlíků, když skutečných jsou desítky tisíc? Je to tím, že má jiné definice než úřad vysokého komisaře a navíc nadsazuje počty. Zahnuje mužské potomky uprchlíků z války v roce 1948, takže se i letos můžete narodit coby palestinský válečný uprchlík, a to i na území samosprávy. S tím chce skoncovat Donald Trump (tlak na palestinské instituce má vrátit Palestince k jednání s Izraelem) a premiér Netanjahu to kvituje: zacházení s Palestinci ze strany UNRWA je prý „jeden z hlavních problémů, které přizívají konflikt“.

V tomto se Trumpova a Netanjahuova vláda shodnou. „Od roku 1994 daly Spojené

státy na humanitární pomoc Palestincům přes 10 miliard dolarů,“ řekl americkým židovským lídrům k Roš ha-šana Trumpův velvyslanec v Izraeli David Friedman. „A zjistili jsme, že ty výdaje neposunuly region k míru či stabilitě ani o milimetr.“

To ale neznamená, že USA chtějí Palestince zcela „zaříznout“. Nadále přispívají na Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, financují ho ze 40 procent. Chtějí, aby se používala jeho pravidla a z Palestinců se přestala dělat politická karta a zbraň.

KLAM, NEBO ZRADA?

A teď už se podívejme, jak se za touto kulisou reflektuje výročí dohody z Osla. Našinci to trochu připomíná české reflexe devadesátých let. Buď z nich zaznívá lková nostalgické ve stylu „mohlo to být tak krásné, kdyby to neskončilo“. Anebo paušální odsudky ve stylu „podvedli nás“ (v Izraeli) či „všichni kradli“ (v Česku). V obou případech je těžké najít střízlivou analýzu, kde a jaké konkrétní chyby se udělaly, co se mělo udělat jinak a co naopak nedělat vůbec.

K nostalgikům lze zařadit Gideona Levyho z deníku *Ha'arec*. Napovídá už nadpis „Léta jsem věřil v dohody z Osla. Ale byl to jen klam“. Levy vyčítá dohodám z Osla to, co nezahrnuje: „Jejich prvotní hřích spočíval v tom, že nešly dost daleko. Neřešily přítomnost

židovských osad, a to v rozsahu mnohem menším, než je dnes.“ Osady byly budovány proto, aby úspěch veškerých snah ve stylu dohod z Osla předem podkopaly. „Ignorování tohoto faktu bylo kritickým omylem,“ uzavírá Levy.

Mezi paušální odmítače patří Jennifer Roskiesová. I u ní napovídá už titul „Zrada z Osla“ na webu Tablet. Píše z pozice ženy, která před 25 lety premiéru Rabinovi v Kanadě překládala, když „prodával Oslo“ židovským lídrům Severní Ameriky. Vadilo jí, že Rabin jejich odpor k dohodě s teroristou Arafatem zpochybňoval jejich údajným syndromem holokaustu. A dnes jí vadí, že došlo na její obavy: vztahy mezi Izraelem a diasporou se zhoršily – do velké míry skrze spory o dohodu, která měla tyto vztahy sblížit.

ZBYNĚK PETRÁČEK

JSEM NOMÁDKA ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Je mi 93 let a jak extremismus dnes zachvacuje Evropu, obávám se, že opakujeme chyby, které vedly k holokaustu, píše v deníku *Guardian* Stanisław Aronson, který zažil nacistickou okupaci Polska i varšavské povstání roku 1944. Jsem polský Žid, který se narodil v roce 1925, přežil varšavské ghetto, přišel o všechny rodinné příslušníky během holokaustu, sloužil ve speciální jednotce polského podzemního odporu a bojoval ve varšavském povstání roku 1944. Obávám se, že poučení z toho, co jsme tehdy zažili, se ztrácí, píše autor. Lidé tak budou opakovat chyby, za něž jsme my

zaplatili tak vysokou cenu. Prosím, pamatujte, že jsme měli stejné chyby a slabosti, jaké mají dnešní mladí lidé – většina z nás nebyla ani hrdinové, ani monstra. Byli jsme generace, která žila ve strachu, a strach způsobuje, že lidé páchají šíleností. Pokud jste to nezažili, nepochopíte to. Dále, neexistuje žádný „hrdinský národ“ a žádná komunita či národ nejsou zločinecké. Jako Polák a jako Žid, jako voják a jako uprchlík jsem zažil od Poláků nejrůznější způsoby chování. Někteří mě chránili a riskovali tím svůj život, jiní se mé situace snažili zneužívat, a zažil jsem nejrůznější postoje mezi tím. I když nacistická třetí říše zničila můj svět, život mi zachránila Němka, která mě seznámila s lidmi, kteří mě rekrutovali do polského ilegálního hnutí. Žádný stát nemá monopol na ctnost. (*Britské listy.cz*, 6. 9.) ■ Návrat do minulosti zažily ve čtvrtek 6. září desítky středoškoláků u Drážďanských kasáren v Terezíně. Několik z nich si na plácku v dobových dresech zahrálo kopanou. Krátkým symbolickým zápasem začal Memoriál terezínské fotbalové ligy, který připomíná význam kopané pro Židy uvězněné během války v ghettu. (*Děčinský deník.cz*, 7. 9.) ■ Novým předsedou plzeňské židovské obce je jednašedesátiletý Jiří Löwy. Čeká ho rozsáhlá oprava Velké synagogy a rabínského domu. V rozhovoru pro MF DNES přiznal, že budoucnost plzeňské židovské komunity vidí černě. „Chybí

nám především mladí lidé.“ Jiří Löwy se odmalička pídil po rodinné historii. S otcem Rudolfem, který z vlasti odjel posledním vlakem před okupací, čímž unikl holokaustu, a dobrovolně se přihlásil k 1. československé obrněné brigádě ve Velké Británii, vedl vášnivě debaty o dějinách i judaismu. Ačkoli se Jiří Löwy s otcem často názorově rozcházel, nakonec kráčí v jeho šlépějích. Podílí se na záchraně památek, nastoupil jako nový předseda plzeňské židovské obce, v níž právě Rudolf Löwy výrazně figuroval. (*plzen.iDNES.cz*) ■ Ústav pro studium totalitních režimů

(ÚSTR) zveřejnil novou internetovou aplikaci pro školy, která má přiblížit formy antisemitismu v komunistickém Československu. Aplikace s názvem *Antisemitismus 1945–1989: Státní politika proti Židům v Československu* upozorňuje na skutečnost, že toto téma nezmiňelo s koncem druhé světové války, ale naopak představovalo spodní proud komunistické propagandy. Aplikace mapuje proměny antisemitismu v průběhu několika desetiletí a je rozdělena do tří částí. U materiálů nechybí historické komentáře a metodické poznámky. (*Česká škola.cz*, 16. 9.) ■ „To byl velmi zajímavý člověk. Vděčíme mu za to, že – na rozdíl od sousedních zemí, od Rakouska, Polska či Německa – česká katolická církev nesklouzla do antisemitismu. Přitom ve svých dopisech dost nadával na tehdejší kapitalisty podnikatele, často židovského původu. Povím vám historku. Na pražské univerzitě tehdy vystoupil jeden kněz, který kázal antisemitismus. Nejdřív ho arcibiskup jen varoval. Jenže on v tom pokračoval, a tak ho nemilosrdně vyhodil, neboť pokud si neuvědomuje, že náš pán Ježíš Kristus je Žid, tak nemůže učit na univerzitě. Bedřich byl

dosti razantní. Díky tomu se však u nás od té doby nikdo netroufal příliš hlásit k antisemitismu, což české církvi dosti prospělo,“ uvedl o kardinálu Bedřichu Schwarzenbergovi v rozhovoru pro *Reflex* Karel Schwarzenberg. (20. 9.) ■ Po pětadvaceti letech soudních tahanic rozhodl plzeňský krajský soud, že město Mariánské Lázně má vrátit rodině Leitnerů činžovní dům v Klíčové ulici. Soud dospěl k takovému rozhodnutí přesto, že dům byl v roce 1946 konfiskován na základě dekretů prezidenta Beneše. Prolovení jejich platnosti vysvětlují soudy tím, že ještě předtím činžák zabavili Leitnerům v roce 1943, tedy v době okupace, německí nacisté. Leitnerovi podávali žalobu na začátku devadesátých let a soudy nejdříve jejich nároky zamítly. Ale Ústavní soud, na který se rodina obrátila v roce 2000, původní rozsudky zrušil. Odůvodnil to mimo jiné tím, že konfiskační výměr podle dekretů prezidenta byl za těchto okolností aktem rasové perzekuce, který je v rozporu s Listinou základních práv a svobod. (*Právo*, 21. 9.) ■ Produkovala show na Broadwayi, v Česku řídila partu chlapů v dopravní firmě, pracovala pro dovozce džusů. To všechno by však Indira Gumarová, současná manželka českého velvyslance v USA Hynka Kmonička, nemohla zažít, kdyby kdysi v rodném Uzbekistánu kývla na domluvený sňatek. Ale tatarskou krev samozřejmě ne-

zapře. „Jsem nomádka a jako nomádka mám ráda změny. Když dlouho nikam necestujeme, hýbu doma aspoň nábytkem, abych měla pocit, že je něco jinak. Můj muž říká, že jsem díky svému etnickému původu ideálním partnerem do manželství s diplomatem. Jsem nadšená z cestování, poznávání nových kultur, jsem adaptivní. Baví mě změny a líbí se mi

svoboda s tím spojená. Z každé kultury, kterou poznám, si vybírám pro sebe to nejlepší. Vlastně si sama pro sebe tvořím takovou svoji unikátní kulturu, ve které je mi dobře,“ říká žena, která je muslimka, zatímco její muž žid. Vztahy jim to prý komplikuje pořád, ale vždy v mírumilovné podobě. (*iDNES.cz*, 23. 9.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Před **140 lety, 31. října 1878**, se v Kolíně narodil spisovatel a diplomat **CAMILL HOFFMANN**. Pocházel z česko-židovské živnostenské rodiny; vystudoval pražské akademické gymnázium a obchodní akademii, poté studoval estetiku a dějiny umění na univerzitě ve Vídni. Od r. 1902 působil jako redaktor vídeňského liberálního deníku *Die Zeit*, současně psal kulturní eseje a referáty do dalších německých periodik, publikoval vlastní básně a intenzivně se věnoval i překládání moderní české literatury do němčiny (J. Zeyer, O. Březina, S. Machar, Svoboda a další). Od r. 1912 žil převážně v Drážďanech, kde redigoval *Dresdner Neueste Nachrichten* a současně se stále věnoval umělecké kritice a překladatelství, především z češtiny a francouzštiny. Vydal mj. antologii *Německy psaná rakouská lyrika po Grillparzerovi*, podílel se na dramaturgii drážďanského divadla, atd. Brzy po vzniku ČSR se vrátil do Prahy, kde se mu podařilo díky přátelství s T. G. Masarykem založit první liberální pročecky orientovaný německý list *Prager Presse*, v němž působil rok jako šéfredaktor. Počátkem roku 1919 vstoupil do služeb tiskového odboru Prezidia ministerské rady a současně se podílel na redakci *Prager Abendblatt*; v létě 1920 pak přestoupil do rodící se diplomatické služby. Byl zařazen do zpravodajské sekce MZV a již květnu 1921 přidělen jako tiskový atašé k čs. vyslanectví v Berlíně, kde působil až do prosince 1938. Podílel se na politickém zpravodajství čs. legace, současně psal komentáře o vývoji Německa do *Zahraněční politiky* a pokračoval v překládání české, nyní především politické literatury (T. G. Masaryk, E. Beneš, K. Krofta). Po Mnichovu byl odvolán a k 31. 1. 1939 dán do výslužby; r. 1942 byl i s manželkou Irmou deportován nacisty do Terezína a o dva roky později zavražděn v Osvětimi. Jeho deníky, psané ve třicátých letech, byly publikovány až r. 1996, česky vyšly roku 2006 pod názvem *Politický deník 1932–1939* v nakl. Pražská edice. Jako bezprostřední pozorovatel, ale přesto z kritického odstupu v nich Hoffmann popisuje události a diplomatické zážitky od zániku výmarské republiky až po okupaci Československa.

Vznik samostatného **ČESKOSLOVENSKA** se před **100 lety** stal námětem řady textů i v židovských tiskovinách, jak českých,

tak německy psaných, jak českožidovských, tak sionisticky zaměřených. Postavení židovských občanů v novém státě shrnul z českožidovských pozic dr. Alfred Fuchs na přednášce pronesené na uvítacím večírku Spolku českých akademiků židů v listopadu 1918, v níž vyzýval k úplné asimilaci s Čechy: „Pracuj každý svou práci národní, ať je to práce veřejná či anonymní, aby byl po ovoci poznán, a když vám přiletí nějaký ten klacek pod nohy, pak platí pro vás: Nepřítel se nelekejte, na množství nehleďte. Možná, že si myslíte, že k tomu, abychom vám řekli, že máte plnit svoje povinnosti lidské a národní, nebylo zapotřebí, abychom vám to řekli tady, ve Spolku českých akademiků židů,

Camill Hoffmann. Foto archiv.

to že jsme vám právě tak mohli říci ve Svazu československého studentstva či ve spolku odborném nebo krajském. Ale přece se domníváme, že musíme vám to říci i my a připomenouti vám, že vy jste si přinesli na svět o jeden problém více, jenž se nazývá židovskou otázkou, ačkoliv židovská otázka není pro nás, židovskou generaci mladou, subjektivně problémem tak žhavým, jako byla lidem starším. Psychologicky je v náš židovství jistě stále méně, ač nechceme jeho psychologickou existenci popírat. Pro židovskou otázku máme subjektivně nanejvýš takový zájem jako pro všechny otázky jiné, se kterými se setkáváme v životě kulturním, národním, sociálním, náboženským, literárním. Tím však je dáno, že nesmíme utkvět pouze u propagandy českožidovské, musíme se i v nežidovských podnicích a spolcích uplatňovat jako Češi mezi Čechy, jinak by naše asimilace byla pouhou frází.“ (*Rozvoj*, č. 7, 22. 11. 1918)

Spisovatel, novinář a sionista Max Brod viděl problém složitěji: dotkl se mj. problému německy mluvících pražských

Židů, jejich dvojího „příbuzenství“ vůči německé i české kultuře, ale také, kvůli jazyku, „spolupostizení“ v nové republice: „Jakmile však dotkne se někdo jazykové existence Německa v Čechách, v Praze, jsem spolupostizen způsobem zcela jiným. Pro německé pouliční tabulky se ovšem nikterak nechci roznécovat. Je možno žádati od každého Němce v Praze tolik základních znalostí druhé řeči, aby znal česká jména ulic. Avšak je mnoho, velmi mnoho Čechů, kteří pocítují jako ‚provokaci?‘ dokonce hlasitě mluvení německy na ulici. Jména ulic nejsou výrazem duševního, rozhovor je jím někdy. Proto posunuje se veřejný hovor do řádu práva minoritního a nesmí býti nikomu dovoleno, aby z nacionálního fanatismu podvazoval jazykový výraz cizího ducha. I při odůvodnění reciprocitou, které je laciné k máni, zůstává to nedůstojné.“ (*Rozvoj*, č. 11)

Další číslo *Rozvoje* referuje o řadě protizidovských násilností, které v nové republice v prosinci 1918 vypukly (v Holešově, Napajedlech, Příbrami, Kolíně, Táboře, Písku) a jež se snažil výzvou ke klidu zazit i prezident TGM. E. Lederer situaci glosoval takto: „Vnitřní poměry v naší republice musí se rozjasnit: na jedné straně Masaryk, na druhé černosotněnci. Tito se nesmí zastíratí cípem jeho pláště.“

Před **55 lety, 23. října 1963**, zemřel v americkém Tusconu česko-německo-americký literát a žurnalista židovského původu **HANS NATONEK** (28. 10. 1892 Praha). Rodák z pražských Vinohrad pocházel ze smíšené, vlivné a ekonomicky zajištěné rodiny: jeho otec byl ředitelem pobočky pojišťovny a jeho děd Josef Natonek byl rabinem. Po maturitě na pražské obchodní škole studoval na univerzitách ve Vídni a v Berlíně. První část svého profesního života prožil Natonek v Německu, kde žil od roku 1917 v Lipsku. Vedle literární činnosti, která byla spíše koníčkem, pracoval jako novinář. Psal umělecké kritiky, eseje, povídky, fejetony např. pro *Prager Presse* a zejména pro *Neuen Leipziger Zeitung* (1923–33).

Po nástupu nacistů se roku 1935 raději vrátil do Prahy; i odtud byl nucen v listopadu 1938 emigrovat: přes Francii do USA, jejichž občanství později získal. Se svou třetí manželkou žil nejprve v New Yorku a roku 1949 se přestěhovali do arizonského Tusconu. V USA pokračoval pod pseudonymem Kent v literární činnosti a mj. vydal autobiografickou knihu s názvem *In Search of Myself*. (am, ra)

Tamara Petkevičová BOLEST SI VĚK NEVYBÍRÁ

■ Může se čtenář ve 21. století po kanonických dílech Solženicyna, Ginzburgové a Šalamova dozvědět o stalinských lágrech vůbec ještě něco nového? Kniha herečky a teatroložky Tamary Petkevičové klasičtým lágrové prózy směle konkuruje. Angažovaný dokumentarismus Solženicynova *Souostroví Gulag* či skeptický naturalismus Šalamovových *Kolymských povídek* doplňuje o vypjatý emoční náboj a z pekla gulagu přináší všemu navzdory letný úsměv.

Osud petrohradské rodačky Tamary Petkevičové, která v nesvobodě, v táborovém divadelním souboru, našla svou celoživotní profesi, je vpravdě románový – plný nečekaných zápletek a zvratů, zrady těch nejbližších, ale i pomoci cizích. Petkevičová jej ve své vzpomínkové próze představuje s neobyčejným citem pro detail a pointu. Její kniha nevypráví jen o táborových hrůzách a fungování toho zřádného mechanismu, ale především o tom, jak se totalitní stát dokáže zcela a nelítostně zmocnit života nevinného člověka a jak mu jednou provždy vypálí svůj nesmazatelný cejch. Zmiňuje podrobně táborový divadelní soubor, v němž našla řadu blízkých přátel – mezi jinými Češku Hellu Frischerovou, která posloužila jako předobraz Ri, hlavní hrdinky románu Jiřího Weila *Moskva-hranice* (a letos vyšel český překlad její memoárové prózy *Dny mého života*, viz *Rch* 1/2018). Je to však také nálehavé svědectví o nekompromisním odmítnutí jakékoli diktatury.

Vydalo nakladatelství G plus G v Praze roku 2017. Z ruštiny přeložila Alena Machoninová. 600 stran, dop. cena 499 Kč.

Anna Rosenbaum THE SAFE HOUSE DOWN UNDER (Útočiště u protinožců)

■ Ač se kniha, jejíž anglický název zní *The Safe House Down Under: Jewish Refugees from Czechoslovakia in Australia 1938–1944*, zabývá událostmi osmdesát let starými, pro australskou autorku s československými kořeny Annu Rosenbaumovou je to téma velice živé a bolestné. Kniha se věnuje nejen událostem, které následovaly po podpisu mnichovské dohody a vedly k vypuknutí druhé světové války, ale také židovskou otázkou a emigrací československé židovské komunity do Austrálie. Anna Rosenbaumová ve své knize popisuje vztah těchto dvou zemí a zachycuje životní příběhy lidí, kteří si po útěku z Československa prošli procesem začlenění do australské společnosti.

344stránková publikace sestává z deseti kapitol. První dvě jsou věnovány situaci

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

v Evropě a v Československu ve třicátých letech. V následujících kapitolách je stejné období sledováno v Austrálii a líčí důsledky Mnichova i přístup zemí v Evropě i mimo ni k přijímání utečenců. Zvláštní pozornost je věnována politice australské vlády a jejich čelních představitelů, dále širokému okruhu australských organizací i veřejnosti a tisku. Předposlední kapitola se zabývá politikou australské vlády vůči čs. exilové vládě v Londýně a všimá si i postoje vládní opozice. Poslední část se soustřeďuje na orální historii bývalých uprchlíků z ČSR, z nich většina už dnes nežije. Obsahuje též 16 fotografií bývalých čs. uprchlíků (mj. E. E. Kische).

Kniha v anglickém originále je k nahlédnutí v Institutu Tereziánské iniciativy v Jáchymově ulici (objednat ji případně lze na Amazonu či adrese www.bookdepository.com).

FESTIVAL IZRAELSKÉHO FILMU KOLNOA

■ Ve dnech 10.–14. října probíhá 2. ročník Festivalu izraelského filmu *Kolnoa*. V rámci festivalu budou moci diváci zhlédnout celkem 20 filmů ve více než 47 projekcích a pestrý doprovodný program. Letos budou festival hostit tři pražská kina – Kino Pilotů, Kino 35 a Kino Lucerna.

Reprezentativní výběr současné izraelské kinematografie zahájí filmy *Virgins* režisérky Keren Ben Rafael a snímek *Geula* režiséra Josefa Madmonyho.

V české premiéře se představí pět hraných filmů. Vedle filmu *Mezi dvěma světy*, popisujícího život tří mladých Palestinek

bojujících za svůj svobodný a nezávislý život v Tel Avivu, to je moderní adaptace biblického příběhu z knihy Genesis – snímek *Harmonie* režiséra Oriho Sivana nebo drama *Betlém* Juvala Adlera, zachycující složitý vztah mezi důstojníkem izraelské tajné služby a jeho palestinským informátorem, a hořkosladká komedie *Aja* v hlavní roli se Sarah Adlerovou (známou např. z filmů *Cukrář*, *Medúzy* či *Restaurátor*).

Bude uveden i dokument Tomera Heymanna *Mr. Gaga*, zachycující práci uměleckého šéfa souboru Batsheva Dance Company – Ohada Naharina. Techniku tvůrce taneční metody Gaga si budou návštěvníci moci vyzkoušet v rámci doprovodného programu a navštívit pohybovou lekci Gaga vedenou Natašou Novotnou z Kyliánova nadačního fondu. Druhý životopisný film *Etgar Keret: Příběh, který se skutečně stal*, zachycuje životní příběh známého izraelského spisovatele (dostupného i v češtině: *Létající Santini*, *Sedm dobrých let*).

Dokument s názvem *Nedokončený film* režisérky Yael Hersonski vypráví o nedokončeném nacistickém propagandistickém filmu o varšavském ghettu.

U příležitosti letošního 70. výročí založení Státu Izrael nabídne festival také vybrané filmy z izraelské filmové historie: *Život Židů v Palestině* z roku 1913. Projekci dobového dokumentu speciálně doprovodí svou hudební improvizací Leoš Hort alias HRTL. Z poválečných let pochází hraný dokument režiséra Meyera Levina *Ilegální přistěhovalci*, popisující život mladého páru, který se rozhodl riskovat a pokusit se o ilegální imigraci do Palestiny. Historickou sekcí doplní série přednášek z dějin izraelského filmu filmové vědkyně Ruth Ben Hadar. O specifikách izraelského videoartu a umění obecně pohovoří kurátor Chagaj Segev. Obě přednášky budou doplněny doprovodnými ukázkami.

Zájemce čeká speciální seriálový maraton: kultovní seriál *Práce pro Araby*, jehož scenáristou je palestinsko-izraelský spisovatel Sajjid Kašua (česky vyšly například knihy *Tančící Arabové* a *Druhá osoba singularu*).

Speciální sekce (připravená ve spolupráci s jeruzalémskou radnicí) představí devět krátkých filmů ze tří nejvýznamnějších jeruzalémských filmových škol – Filmové školy Sama Spiegelera, Školy filmové a televizní tvorby Maale a seskupení nezávislých animátorů Tohu. Vstupenky na festival jsou již v předprodeji. Všechny filmy jsou uváděny v původním znění s českými a anglickými titulky. Seriál *Práce pro Araby* je v původním znění s anglickými titulky. Celý program a další informace naleznete na www.kolnoa.cz.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA**Jeruzalémská synagoga**

■ Kromě stálé expozice je v synagoze v Jeruzalémské ulici 7 přístupná výstava obrazů Evy Kosákové s názvem *Více méně čtyři – Iviš* (viz minulé číslo *Rch*); tatáž autorka vystavuje na galerii Židovské radnice své pozoruhodné motýlí koláže.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga** (Maiselova 10, P 1)

■ 7. 10. (neděle) od 16.00: *Máme si balit? Úpadek liberální demokracie a vzestup antisemitismu ve střední Evropě*. Antisemitismus ve střední Evropě se opět dostává do veřejného prostoru. Je vzestup antisemitismu doprovodným jevem narůstajícího neliberalismu? O tématu budou diskutovat politolog Šlomo Avineri, analytička a politoložka Irena Kalhousová, novinář Konstanty Gebert a politik a pedagog Martin Poliačik.

■ 9. 10. od 19.00: *Demokratizace náboženství, demokratizace společnosti*. Vznik a rozvoj moderních demokratických hodnot zahrnoval i jejich emancipaci od náboženství – v západních společnostech především od křesťanství a judaismu. Může být náboženství jedním z činitelů demokracie, přestože obsahuje principy, které jsou v rozporu s demokratickými hodnotami? O těchto tématech budou diskutovat William Cook (Státní univerzita v New Yorku) a Paul Cliteur (Univerzita v Leidenu, Nizozemsko). Modereje prof. Pavel Hošek (ETF UK). Vstup volný.

■ **Obě besedy jsou součástí Festivalu demokracie pořádaného v rámci 22. ročníku mezinárodní konference Forum 2000. V angličtině se simultánním tlumočením. Z důvodů omezené kapacity synagogy je nutná rezervace na adrese education@jewishmuseum.cz.**

■ 11. 10. v 19.00: Ančerlovo kvarteto: *Koncert ke 110. výročí narození Karla Ančerla (1908–1973)*, slavného dirigenta České filharmonie. Na programu jsou skladby Wolfganga Amadea Mozarta, Viktora Ullmanna a Antonína Dvořáka. Vstupenky na koncert je možno zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium** (Maiselova 15, 3. patro)

■ **Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstup na ně je volný.**

■ 14. 10. od 14.00. Dílna OVK – dvůr,

**KULTURNÍ
POŘADY**

Maiselova 15. *Lviček Arje na návštěvě v Izraelském muzeu*. Nedělní dílna pro rodiče s dětmi. Děti se stanou tvůrci muzejní expozice. Pro inspiraci virtuálně navštíví Izraelské muzeum v Jeruzalémě, prohlédnou si jeho sbírky a vytvoří si vlastní expozici. Prohlídka: Galerie Roberta Guttmanna. Vstupné 50 Kč.

■ 15. 10.: *První deportace Židů do Niska nad Sanem a ghetto v Lodži/Litzmannstadtu a Minsku*. O zahájení a fungování systému deportací protektorátního židovského obyvatelstva v kontextu nacistické rasové politiky promluví v rámci přednáškového cyklu k nové expozici Židovského muzea v Praze *Cesty bez návratu. Deportace Židů z českých zemí 1939–1945* v areálu Pinkasovy synagogy historička Jana Šplíchalová z pořádající instituce a Tomáš Fedorovič z Památníku Terezín.

■ 18. 10.: *Český kubismus v poušti: Neznámé projekty architekta Alfreda Neumanna*. První ze tří přednášek architekta Daniela Zisse (Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK) věnovaných Alfredu Neumannovi (1900–1968) při příležitosti 50. výročí jeho úmrtí. První část cyklu se soustředí na projekty, které Neumann realizoval v Československu a jiných zemích Evropy, Karibiku a v Africe, přičemž přednáška rovněž obsáhne první Neumannova léta v Izraeli. Večer bude doprovázen bohatým obrazovým materiálem z fondu přednášejícího.

■ 23. 10.: *Československo a vznik Státu Izrael*. V roce 1948 byl založen Stát Izrael. K jeho vzniku významně přispělo i Československo, které poskytlo rodícímu se Státu Izrael jedinečnou podporu diplomatickou a vojenskou. Jaké byly motivy této podpory? Jak probíhala a jak zapadala do mezinárodněpolitického kontextu? Tyto a některé další otázky zodpoví Tomáš Habermann, který se ve své disertační práci na Pedagogické fakultě UK zabýval vzájemnými spleťnými vztahy Československa a Izraele.

■ 31. 10.: *První republika a Židé: reflexe 100. výročí vzniku ČSR*. Československo bývá vnímáno jako jedna z pozitivních výjimek mezi autoritativními režimy východní a střední meziválečné Evropy. Dějiny Židů byly v nově vzniklých státech tohoto regionu po roce 1918 významně poznamenány první světovou válkou, která vytvořila nové podmínky, příležitosti, ale i omezení, kterým byli Židé vystaveni. O tomto tématu pohovoří pedagožka Ma-

rie Crhová (Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě, Slezská univerzita).

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. kpt. Jaroše 3, Brno)

■ **Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 17 hodin a vstup na ně činí 30 Kč.**

■ 10. 10.: *Beseda se spisovatelem, scenáristou a novinářem Pavlem Kosatíkem*.

Beseda s autorem četných biografii, esejistických a historických knih pojednávajících například o životě Pavla Tigrida, Přemysla Pittera či Rudolfa Slánského a tvůrcem scénářů k televizním seriálům (*Jan Masaryk, České století*). Za své dílo získal Pavel Kosatík Cenu Toma Stopparda a je laureátem novinářské Ceny Františka Peroutky.

■ 11. 10.: *Moderní arabské myšlení a kultura*. Přednáška hebraistky Terezie Dubinové čerpá z účasti na kurzu Současné arabské myšlení a kultura na Univerzitě v Haifě. Přednášející se zaměří na moderní židovskou a arabskou společnost z pohledu jejich soužití, zmíní složitost arabské identity a kulturní, společenské a politické souvislosti současného zhroucení mnoha arabských politických režimů.

■ 21. 10. v 10.30: Nedělní dílna pro rodiče s dětmi od 5 let: *Medvídek Dubí pod horou Tábor*. Na říjnové dílně zazní příběh prorokyně Debory a příběhy židovského vojévůdce Baraka a jeho kanaánského odpůrce Sisery. Koná se v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. Vstupné 30 Kč.

■ 25. 10.: *Domy věčnosti VIII – Pohořelice, Miroslav, Jiřice u Miroslavi*.

V osmém pokračování cyklu přednášek o moravských židovských hřbitovech Helena Bretfeldová posluchačům pomocí fotodokumentace přiblíží trojici hřbitovů připomínající historicky významné židovské obce založené na někdejší frekventované obchodní stezce mezi Dolním Rakouskem, Znojmem a Brnem.

■ 30. 10.: *Zánik rakouského Manchesteru*. Čtvrtá přednáška z cyklu Rakouský Manchester bude věnována osudům úspěšných brněnských židovských podnikatelů od konce třicátých let 20. století do roku 1948. Docent Bohumír Smutný z Moravského zemského archivu posluchače seznámí s životními situacemi průmyslnických rodin po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, arizaci židovského majetku a realitou poválečných restitucí.

■ 31. 10.: *Sigmund Freud – osud a učení*. Přednáška psychologa doc. Borise Iljuka z Univerzity Hradec Králové přiblíží život a dílo zakladatele psychoanalýzy Sigmunda Freuda.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Začátek školního roku:** V září začal školní rok nejen pro žáky a studenty v Belgické ulici, ale i pro děti a dospělé studující v lauderovské virtuální e-škole. V e-learningu v současnosti učí hebrejštinu a judaismus již 12 učitelů, kteří se starají o 42 dětských a 50 dospělých studentů. Většina frekventantů pochází z České republiky a ze Slovenska, ale máme také žáky žijící v Anglii, Švýcarsku, Německu, Izraeli a JAR.

■ **Výuka hebrejštiny nově:** V novém roce začínáme ve výuce hebrejštiny jinak. Po dlouhém hledání, vybírání a zvažování budeme ve vybraných třídách používat nové učebnice, respektive celý nový výukový systém – *Bišvil ha-ivrit*. Jedná se o systém využívaný mnoha židovskými školami po celém světě. Hlavním změnou oproti dosavadním učebnicím je to, že *Bišvil ha-ivrit* je moderní systém, speciálně určený pro výuku studentů základních a středních škol mimo Izrael, kteří hebrejštinu studují jako cizí jazyk. Témata a jazyk, které se v učebnici objevují, odpovídají věku a životu studentů střední školy (na rozdíl od dosud používaných učebnic, které jsou primárně určené pro výuku v izraelských ulpanech pro dospělé). Systém navíc disponuje řadou interaktivních aktivit a cvičení, videí a audionahrávek. Věříme, že výuka podle *Bišvil ha-ivrit* bude znamenat pro výuku hebrejštiny velkou změnu k lepšímu. ip

DRUHÝ ROČNÍK MEMORIÁLU TEREZÍNSKÉ FOTBALOVÉ LIGY

■ V září se konal druhý ročník Memoriálu terezínské fotbalové ligy, organizované na památku fotbalistů, kteří v letech 1942–1944 hráli v ghettu zápasy v Draždanských kasárnách. V rámci zahajovacího programu se hráli mladí fotbalisté TJ Sokol Terezín symbolické utkání v historických dresech.

Pohár Hanuše Holzera pro vítěze letošního memoriálu převzali hráči TJ Dynamo Podluský. Pohár Daniela Trapaniho za fair play získal tým SK Liběšice. Cenu Petra Erbena pro nejlepšího hráče převzal z rukou fotbalového internacionála a patrona Memoriálu Zdeňka Svobody Tomáš Kotrba z vítězného týmu TJ Dynamo Podluský a Cenu Arnošta Lustiga pro nejlepšího brankáře turnaje převzal z rukou spisovatelovy sestry Hany Hnátové Pavel Olšák z týmu TJ Sokol Velké Žernoseky.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

BUBNOVÁNÍ PRO BUBNY

■ Dne **16. října** od 17.00 se na bývalé stanici v Praze-Bubnech koná již tradiční boření ticha mlčící většiny. Tentokrát bude spojeno s poklepáním základního kamene přestavby Nádraží Bubny pro účely Památníku ticha. Veřejný happening s vážným podtextem uvede Zuzana Stivínová.

DĚTI Z ULICE SAINT-MAUR

■ Dne **16. října** od 18.00 uvede pražské Kino 35 (ve Francouzském institutu ve Štěpánské ulici) snímek *Děti z ulice Saint-Maur* č. 209 režisérky Ruth Zylbermanové. Ta si náhodně vybrala dům na severu Paříže a několik let pátrala po osudech jeho bývalých nájemníků během okupace. Po filmu následuje debata s režisérkou. Vstup volný, film je ve francouzštině s anglickými titulky.

DÁMSKÁ ŠATNA

■ V prostoru kina Dlabáčov (Bělohorská 24, P 6) lze **21. října** navštívit představení nové hry Arnošta Goldflama *Dámská šatna*. Vstupenky můžete zakoupit na www.dlabacov.cz.

POST BELLUM K 100. VÝROČÍ REPUBLIKY

■ Nezisková organizace Post Bellum zabývající se zaznamenáváním a zpřístupňováním vzpomínek pamětníků připravila k 100. výročí republiky multimediální výstavu *Paměť národa*. Výstava je umístěná v rozsáhlé sloupové síni pod bývalým pomníkem J. V. Stalina v Praze na Letné a zaměřuje se na obě období totality – nacismu a komunismu.

V první části výstavy nazvané *Svědectví* můžete sledovat videoprojekce vyprávění pamětníků ze sbírky Paměti národa. Druhá část expozice *Obrazy* prostřednictvím videomappingu působí na vaše smysly. Divák se ocitne ve vlaku směřujícím do koncentračního tábora, v kokpitu letounu Spitfire během bitvy o Británii či v gestapem zatopené kryptě kostela sv. Cyrila a Metoděje v Praze v Resslově ulici. Uvědomí si hrůzu vyšetřovny StB a zažije euforii sametové revoluce. Součástí výstavy jsou i portréty pamětníků. Podrobnější informace naleznete na www.postbellum.cz.

DESET HVĚZD

■ Revitalizované židovské památky zvou návštěvníky i v podzimní sezoně na své stále i dočasné výstavy: V synagoze v **Úštěku** probíhá výstava snímků Martina Lazaroviče, ornitologa, průvodce a fotografa přírody. Synagoga v **Březnici** zve na výstavu, představující na patnácti panelech řadu dosud nepublikovaných fotografií a dalšího archivního materiálu z návštěvy prezidenta T. G. Masaryka ve Svaté zemi v roce 1927. Židovský obecní dům v **Boskoviciích** prezentuje do 16. listopadu výstavu, představující dosavadní výzkum pracovníků Ústavu pro studium totalitních režimů, založený na rozhovoru s pamětníky a nově objevených dokumentech NKVD. Více informací o akcích v dalších objektech naleznete na stránce www.10hvезд.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 11. října od 17.00: *Ohlédnutí IV.* – vernisáž výstavy obrazů Lojzy Štyndla.

■ 18. října od 15.00: Odpoledne s klavírem – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Libor Nováček.

■ 31. října od 10.30: Beseda s Evou Kosařovou – o cestě k malování a židovské tradici.

■ Výstavy: *Deset let Hagiboru* – fotografie; *Co se do Obecních novin nevešlo* – fotografie Petra Balajky; *Telavivské lavičky* – fotografie Pavliny Schultz.

KKL-JNF

■ S přáním Nového roku 5779 bych vám jménem Českého výboru KKL-JNF chtěla vřele poděkovat za všechny dosud došlé příspěvky na revitalizaci Masarykova lesa v Izraeli. Zvláště děkuji panu Milanu Heinovi, řediteli Divadla Ungelt, který věnoval výtěžek z prvního letošního představení právě na Masarykův les.

V průběhu října pojedje do kibucu Sarid první skupina dobrovolníků na čištění stávající „džungle“ od náletů apod. Doufáme, že se nám důstojně podaří obnovit les v plné kráse, tak jak byl založen našimi předky v roce 1930.

Zoša Vyoralová (zosa@email.cz)

SEZNÁMENÍ

■ Najdu muže pro přátelský, trvalý vztah? Jsem z Hradce Králové, plnoštíhlá, bruneta, 65/168, klidné vyrovnané povahy, hledám muže ve věku 60 a více odkudkoliv. Odpovědi, prosím, zasílejte do redakce *Rch*.

ŽNO BRATISLAVA

V **októbri** oslávia narodeniny: pani MUDr. Yvonna Farská – 88 rokov; pán Ing. Jaroslav Franek – 72 rokov; pani Mária Inczeová – 80 rokov; pani Elena Krajčovičová – 70 rokov; pani Helena Krivová – 72 rokov; pán Jozef Nasch – 65 rokov; pani Viera Rybárová – 65 rokov; pán Prof. Ing. Juraj Stern – 78 rokov; pani Alena Strapková – 75 rokov; pani JUDr. Mariana Široká – 86 rokov, a pani Eva Škamlová – 70 rokov. Všetkým jubilantom prajeme pevné zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

V **auguste** zomrela dlhoročná členka ŽNO Bratislava, pani Veronika Kosíková.

Zichrona livracha!

ŽO BRNO

V **říjnu** oslaví své narozeniny pan Vít Bartoš, nar. 21. 10. – 55 let; paní Genovéva Dostálková, nar. 29. 10. – 68 let; paní Kateřina Králová, nar. 4. 10. – 42 let; paní Sandra Látalová, nar. 3. 10. – 32 let; pan Radek Maník, nar. 14. 10. – 51 let; paní Miriam Navrátilová, nar. 15. 10. – 48 let; pan Michael Pelišek, nar. 9. 10. – 38 let; paní Marie Sudová, nar. 9. 10. – 79 let, a paní Susana Urbanová, nar. 6. 10. – 85 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslaví narodeniny: pani Eva Erbenová, nar. 24.10. – 88 let; pan Ing. František Fendrych, nar. 24.10. – 66 let, pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 60 let; pan Ing. Jiří Vejvoda, nar. 12. 10. – 68 let, a pani Tereza Vejvodová, nar. 3. 10. – 30 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **říjnu** oslaví narodeniny: pan Ladislav Guttman, nar. 7.10. – 64 let, a pani Magdalena Swinkelsová, nar. 24.10. – 92 let. Přejeme jim všechno nejlepší do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **októbri** slávia sviatok narodenín: pani Katarína Barkányiová – 65 rokov; pán Ing. Eugen Blau – 78 rokov; pani MUDr. Hedviga Forbátová – 68 rokov; pán Tomáš Gregor – 67 rokov; pán Alexander Malý – 66 rokov; pán Ing. Vladimír Jakubík – 72 rokov; pán JUDr. Pavol Sitár – 72 rokov; pán Ing. Tomáš Štark – 71 rokov; pani PhMr. Zuzana Szántová – 92 rokov; pani MUDr. Katarína Šalamonová – 65 rokov, a pán Tibor Šimonovič – 66 rokov.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽO LIBEREC**

V **říjnu** oslaví narodeniny slečna Ester Adamová, nar. 5.10. – 20 let, a pan Walter Wiener, nar. 27.10. – 90 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví životní jubileum: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 63 let; paní Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 82 let, a paní Helga Smékalová, nar. 28.10. – 88 let. Přejeme jim vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **září** oslavila narodeniny pani Věra Vaňková, nar. 23. 9. – 91 let.

V **říjnu** oslaví narodeniny: pani Dana Jeřábková, nar. 2.10. – 79 let; pani Bc. Anastázie Osíčková, nar. 20.10. – 72 let; pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 70 let; pan Robert Dvořák, nar. 15.10. – 48 let, a pan Samuel Tesař, nar. 29.10. – 17 let. Přejeme jim všechno nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V měsíci **říjnu** oslaví narodeniny: pan Mgr. Michal Foršt – 55 let; pan Ing. Miroslav Lederer – 71 let; pan MUDr. Vilém Lederer – 76 let; pan Jan Stadler – 80 let, a pani Alena Popperová – 86 let. Všem jubilantům přejeme vše nejlepší, hodně zdraví, štěstí a lásky.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavují narodeniny tito naši členové: pan Otto Becker, nar. 31.10. – 81 let; pani Helena Dvořáková, nar. 15.10. – 84 let; pan Tomáš Gichner, nar. 7.10. – 82 let; pani Hana Hornová, nar. 22.10. – 85 let; pan Evžen Jokl, nar. 22.10. – 86 let; pani Blanka Klinkeová, nar. 10.10. – 94 let; pani Dagmar Lukešová, nar. 6.10. – 95 let; pan Zdeněk Makovec, nar. 23.10. – 86 let; pani Viera Marvinová, nar. 28.10. – 96

let; pani Hana Růžičková, nar. 8.10. – 82 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 92 let; pani Judita Timplová, nar. 8.10. – 91 let; pan René Walla, nar. 14.10. – 81 let, a pan Rolf Wiener, nar. 1.10. – 84 let. Oslavencům přejeme hodně zdraví a spokojenosti do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 25. září 2018 zesnul ve věku 90 let pan Arpád Rosenfeld. Se zesnulým jsme se rozloučili ve čtvrtek 29. září v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze, obřad provedl vrchní pražský rabin David Peter.

Nechť je jeho duše vevázána do svazku věčného života.

Zichrono livracha!

Hakamat matzeva

Dne 20. září byl k prvnímu výročí úmrtí odhalen náhrobek pani Prof. Magdalény Horňanové.

RIMAVSKÁ SOBOTA

V měsíci **oktobe**r oslavují svoje životné jubilea: pani Lilla Libjaková – 66 rokov; pani Silvia Radóová – 59 rokov, a pani Anna Sabóová – 68 rokov. Našim jubilantom prajeme pevné zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

Dňa 1. septembra 2018 zomrel náš člen MUDr. Tibor Gábor z Veľkého Krtíša vo veku 91 rokov, bývalý mauthausenský väzeň. Pohrebný obřad previedol rabin Mikhail Kapustin na cintoríne v Modrom Kameni.

Zichrono livracha!

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslaví své narodeniny pan Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 22 let. Celá teplická obec mu přeje hodně zdraví a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **októbri** oslávia narodeniny: pani Eva Šťastná – 78 rokov, a Ing. Martin Poriez – 69 rokov. Srdečne našim členom gratulujeme a prajeme všetko dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **říjnu** oslaví narodeniny pani Eva Kotřbová, pani Dana Šaferová a pani Mgr. Yvone Šaferová. Do dalších let jim přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

MÍSTO FEDERACE CHABAD

Dlouholeté spory mezi Federací maďarských židovských obcí Mazsihisz a maďarskou vládou pokračují a nabývají na síle. Vláda oznámila, že již příští rok otevře maďarské muzeum holokaustu nazvané Dům osudů. Jeho budova byla dokončena již před čtyřmi lety, ale otevření se odkládalo kvůli sporům o jeho vedení a koncepci. Představitel židovské federace a izraelského památníku holokaustu Jad vašem totiž na projektu s maďarskou vládou odmítali spolupracovat. Vadily jim například názory historičky Márii Schmidtové, která prohlásila, že nacismus nebyl horší než komunismus – tezi, již prosazují evropští nacionalisté. Vztahy mezi maďarskou vládou a federací se pak přerušily roku 2014 poté, co vláda odhalila v Budapešti sochu upomínající na oběti nacistické okupace – sochu archanděla Gabriela (znázorňující Maďarsko), který je napaden orlem (Německem). Podle Mazsihisz se vláda snaží pokrytecky naznačit, že Maďarsko bylo jen obětí nacistického Německa a nikoli i spolupracovníkem.

Další roztržku způsobila nedávno vládní kampaň proti Georgi Sorosovi, americkému multimiliardáři maďarsko-židovského původu, jehož současná maďarská vláda nařkla z plánu zaplavit Evropu uprchlíky. Federace proti ní protestovala a obvinila vládu z antisemitismu. Jenže: Federaci v jednání s vládou nahradilo hnutí Chabad (a jím nově vytvořená organizace EMIH), a to na kampani „nic antisemitského nevidí“. Federace Mazsihisz vydala prohlášení, v němž uvedla, že EMIH „nereprezentuje maďarské Židy“ a že „žádná vláda na světě nebude rozhodovat o tom, kdo bude reprezentovat její menšinovou komunitu“.

PREZIDENT V SYNAGOZE

Francouzský prezident Emmanuel Macron se zúčastnil obřadu k židovskému Novému roku ve Velké synagoze v Paříži. V době, kdy země prožívá vzestup brutálních antisemitských útoků, symbolicky vyjádřil podporu židovskému společenství. Stal se tak první úřadující hlavou státu, která něco takového učinila. Členové obce prezidenta obdarovali pozornostmi, jež obsahovaly v různých podobách med (tradiční prvek oslavy svátku Roš ha-šana). Kromě prezidenta se akce zúčastnili i jeho předchůdce Nicolas Sarkozy, starostka Paříže Anne Hidalgo a předseda Senátu Gérard Larcher.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Synagoga El Griba na Džerbě, 1995. Foto archiv.

KONEC PODPORY PRO UNRWA

Americká administrativa oznámila, že přestává přispívat na činnost UNRWA, tedy Úřadu OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě, která od roku 1949 poskytuje humanitární pomoc Palestincům na Západním břehu, Gaze, v Jordánsku, Libanonu a Sýrii. USA dosud poskytovaly třetinu celkového rozpočtu (čítajícího 1,1 miliardy dolarů) s tím, že ne všechny příjemce pomoci lze považovat za uprchlíky. Z tohoto rozpočtu se platí i školy, které palestinské děti vedou k nenávisti vůči Izraeli a vyzývají k boji proti němu (viz *Rch 2*, 9/2017). K tématu viz text na str. 21.

KONEC PODPORY PRO ŠKOLY

Belgie přerušila vztahy s palestinským ministerstvem školství. Ve vládním prohlášení se říká: „Dokud budou názvy škol oslavovat terorismus, Belgie nebude spolupracovat s palestinským ministerstvem školství a nebude přispívat na stavbu jeho škol.“ V loňském roce Belgie zmrazila 3,8 milionu dolarů, plánovaných na stavbu palestinských škol poté, co jedna škola na Západním břehu, jejíž stavbu podpořila, byla přejmenována po teroristovi, který zabil židovské civilisty. Již roku 2013, přejmenovali Palestinci školu v Hebronu (též vybudovanou díky belgické pomoci) po D. Mughrabim, který se roku 1978 podílel na vraždě 38 civilistů, z toho 13 dětí.

NOVÁ JMÉNA ULIC

Radnice tuniského přístavu Sús, v němž před třemi lety zaútočili islámští teroristé

a zabili desítky civilistů, přejmenuje čtyři ulice po význačných místních Židech. V zemi nyní žije asi 1700 lidí židovského původu (před rokem 1948 to bylo 140 tisíc) a antisemitismus a protiizraelské projevy se jí rozhodně nevyhýbají. Současně se však vláda snaží dávat na odív své židovské památky, především prastarou synagogu na ostrově Džerba. Po několika teroristických útocích je nyní pod přísnou policejní ochranou, ale veřejnosti přístupná.

ACOM PROTI BDS

Španělský soud zrušil nařízení radnice města Ayamonte na západě Andalusie, která loni v květnu rozhodla, že nebude spolupracovat s žádnou izraelskou firmou či asociací. Soudní jednání vyvolala organizace Acom, která tímto způsobem bojuje s hnutím BDS, propagujícím bojkot Izraele a ve Španělsku silně spjatým s levicovou populistickou stranou Podemos. Dosud se podařilo zvrátit rozhodnutí ve 35 případech.

14,7 MILIONU

Dle statistických údajů, které poskytl profesor S. Della Pergola z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě, žilo na Nový rok 5779 na zemi 14,7 milionu lidí židovského původu. V Izraeli žije 6,6 milionu (loni to bylo 6,5), plus dalších 400 tisíc občanů pobývajících zde na základě zákona návratu. Ze zemí diaspory žije nejvyšší počet Židů v USA (5,7 milionu), dále ve Francii (453 tisíc), v Kanadě (391 tisíc) a v Británii (290 tisíc). V arabských a muslimských zemích to je celkem 27 tisíc.

(am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 3. 10. 2018. **Cena 20 Kč (0,90 €)**